

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

Teologická fakulta

Katedra teologických věd

Bakalářská práce

Historie farnosti Stráž nad Nežárkou v letech 1900-1950

Vedoucí práce: prof. PaedDr. ThLic. Martin Weis

Autor práce: Jiří Hendrych

Studijní obor: Teologie

Forma studia: Prezenční

Ročník: 3.

2020

Prohlášení

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracoval samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury. Prohlašuji, že, v souladu s §47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění, souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce.

Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

31.5.2020

Jiří Hendrych

Poděkování

Děkuji vedoucímu práce panu prof. PaedDr. ThLic. Martinu Weisovi, Th.D. za cenné rady a odborné vedení, dále pracovníkům v archivech za vstřícnost, zejména paní PaedDr. Laděně Plucarové ze Státního oblastního archivu v Třeboni za její nadstandartní pomoc při získávání materiálů v době nouzového stavu.

Velký dík patří mé manželce Janě Hendrychové za její pomoc a velkou trpělivost, kterou se mnou při práci měla.

Obsah

ÚVOD	5
1 METODOLOGIE A REŠERŠE ZDROJŮ	6
2 VZNIK STRÁŽE NAD NEŽÁRKOU A JEJÍ SOUČASNOST	8
2.1 SOUČASNÁ STRÁŽ NAD NEŽÁRKOU	8
2.2 VZNIK STRÁŽE NAD NEŽÁRKOU	8
3 POČÁTKY DUCHOVNÍ SPRÁVY STRÁŽ NAD NEŽÁRKOU, VZNIK FARNOSTI A UDÁLOSTI DO R. 1900	10
3.1 DŮLEŽITÉ UDÁLOSTI VE STRÁŽI V 19. STOLETÍ	10
3.2 POČÁTKY DUCHOVNÍ SPRÁVY	11
3.3 FARNOST PŘED ROKEM 1900	13
3.4 STAVBA BUDOVY ŠKOLY	16
3.5 KŘÍŽE, BOŽÍ MUKA A PAMÁTNÉ KAMENY VE STRÁŽI	17
4 FARNOST VE STRÁŽI NAD NEŽÁRKOU V KONTEXTU UDÁLOSTÍ LET 1901-1913	18
5 FARNOST VE STRÁŽI NAD NEŽÁRKOU V KONTEXTU UDÁLOSTÍ LET 1914-1918	22
6 FARNOST VE STRÁŽI NAD NEŽÁRKOU V KONTEXTU UDÁLOSTÍ LET 1919-1937	26
7 FARNOST VE STRÁŽI NAD NEŽÁRKOU V KONTEXTU UDÁLOSTÍ LET 1938-1945	34
8 FARNOST VE STRÁŽI NAD NEŽÁRKOU V KONTEXTU UDÁLOSTÍ LET 1946-1950	36
9 EMA DESTINNOVÁ VE STRÁŽI NAD NEŽÁRKOU	38
ZÁVĚR	40
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	43
PŘÍLOHY	46
SEZNAM OBRÁZKŮ	60
10 ABSTRAKT	61
11 ABSTRAKT V ANGLICKÉM JAZYCE	62

ÚVOD

Tato bakalářská práce se věnuje vybrané historické etapě města a farnosti Stráž nad Nežárkou, a to konkrétně historii Stráže v letech 1900 až 1950.

Stráž nad Nežárkou je historicky velmi zajímavé jihočeské město, spojené se jménem známé operní pěvkyně Emy Destinnové, která v roce 1914 prostřednictvím svého přítele koupila zdejší dominantu města, a to zámek. Původní kamenný hrad byl na zámek ve Stráži přestaven ve 13. století. Neméně zajímavé bylo i vybrané období 1900-1950, tedy vybrané období zahrnující mimo jiné obě světové války. Vybrané informace v práci názorně doplním také zajímavými dobovými obrázky či tiskopisy.

První kapitola práce představí použité základní prameny a metody využití v práci. Druhá kapitola čtenáře stručně uvede do dané problematiky. Bude představen samotný vznik Stráže nad Nežárkou, a také bude představena stručná charakteristika a podoba současného města. Třetí a další kapitoly již budou zaměřeny na vybrané období. V jednotlivých kapitolách tedy budou popsány samotné počátky duchovní správy Stráže nad Nežárkou a vznik farnosti a její vývoj do roku 1900, následuje období vývoje strážské farnosti v předválečném období (1900-1913), dále etapa první světové války (1914-1918), období meziválečné (1919-1937), etapa druhé světové války (1938-1945) a následně léta 1946-1950. Poslední kapitola se bude věnovat Emě Destinnové, jejíž jméno je se Stráží nad Nežárkou úzce spojeno.

Práce obsahuje jak velmi významné události pro samotné město i pro farní správu, tak i různé zajímavosti a události, které Stráž charakterizovaly. V letošním roce 2020 se připomíná 100 let vzniku československé církve, a i proto se jedna z kapitol podrobně věnuje tématu přechodu věřících k této církvi s ohledem na situaci ve Stráži nad Nežárkou.

Cílem práce je komplexní představení historie farnosti Stráže nad Nežárkou ve vybraném období 1900-1950.

1 METODOLOGIE A REŠERŠE ZDROJŮ

V práci bude využita přímá i nepřímá metoda historického výzkumu. Přímá metoda popisuje historické skutečnosti na základě získávání historických faktů bezprostředním zkoumáním pramene, ve kterém jsou dané informace přímo obsaženy, nepřímá metoda historického výzkumu bývá používána tehdy, pokud se k dané skutečnosti nedochovalo dostatečné množství pramenů. Využitá bude také progresivní metoda, která umožňuje sledování minulých událostí od starších k novějším, tedy tak, jako po sobě následovaly.¹ Dalšími metodami je rešerše dostupných pramenů, jejich analýza a zhodnocení, a následně interpretace.²

Co se týká zdrojů, hlavními využitými v této práci budou prameny z archivu města Stráž nad Nežárkou uložených v SOkA Jindřichův Hradec z fondu Děkanského úřadu Stráž nad Nežárkou a z fondu Biskupského archivu České Budějovice uložených v SOA Třeboň. Bude také využita odborná literatura, která se vztahuje k tématu historie Stráže nad Nežárkou³, ale také k obecně psaní diplomových prací,⁴ nebo Emě Destinové, které se bude věnovat jedna z kapitol této práce.⁵ Využity budou také některé oficiální internetové zdroje.

K podkladům z archivu je potřeba doplnit, že samotné písemnosti týkající se historie města Stráž nad Nežárkou utrpěly citelné ztráty, zejména z důvodu požáru v roce 1730, kdy bylo zničeno více než 20 domů, včetně radnice. Radnice poté znovu vyhořela v roce 1875. Další ránu archivnímu fondu zasadilo zřízení národních výborů,

---

¹ Digitální knihovna Filozofické fakulty Masarykovy univerzity. Metody historického výzkumu. [online]. 2012 [cit.8.5.2020]. Dostupné z: https://digilib.phil.muni.cz/bitstream/handle/11222.digilib/131202/Books_2010_2019_066-2014-1_5.pdf?sequence=1

² SYNEK, Miloslav, Pavel MIKAN a Hana VÁVROVÁ. *Jak psát bakalářské, diplomové, doktorské a jiné písemné práce*. Vyd. 3., přeprac. Praha: Oeconomica, 2011. ISBN 978-80-245-1819-0.

³ HULE, Miroslav. *Stráž nad Nežárkou: historie města do roku 2002*. Třeboň: Carpio, 2002. ISBN 80-86434-03-6.

⁴ SYNEK, Miloslav, Pavel MIKAN a Hana VÁVROVÁ. *Jak psát bakalářské, diplomové, doktorské a jiné písemné práce*. Vyd. 3., přeprac. Praha: Oeconomica, 2011. ISBN 978-80-245-1819-0.

⁵ ROHÁL, Robert. *Lesk a bída slavných českých žen*. Praha: Petrklíč, 2015. ISBN 978-80-7229-564-7.

jejich přebírání archivu a následné skartace, a to zejména po roce 1948. V roce 1954 byla na Městském národním výboru tehdejším správcem archivu provedena první skartace, a další byly prováděny až do roku 1956.⁶ Při pořádání písemností bylo nápadné, že se do archivu nedostaly žádné zápisy ze schůzí obecního zastupitelstva. Před uzavřením fondu v inventáři v roce 1961 byla důkladně prohledána místa v zámku i na radnici, a zachránily se tak zápisy ze schůzí obecního zastupitelstva 1861-1927, stavební plány a několik jednacích spisů. Zápisy ze schůzí obecního zastupitelstva z let 1928-1942 se najít nepodařilo. Písemnosti z let 1850-1945 neměly signatury, a uspořádány byly teprve v roce 1958 s brigádní pomocí Miloslava Vlka, který se později stal kardinálem. V roce 1961 se rozhodlo o vypracování inventáře fondu.⁷

Práce je vypracována dle metodické pomůcky.⁸

---

⁶ SOkA Jindřichův Hradec, Místní národní výbor Stráž nad Nežárkou, (1938)1945-1990 (1998), Hálková, Helena a Kučerová Michaela: Manipulační seznam, Jindřichův Hradec 2016, s. 2

⁷ SOkA Jindřichův Hradec, Archiv města Stráž nad Nežárkou, 1465-1945 (1952), Filip, Václav a Adamcová, Helena: Inventář k fondu, Jindřichův Hradec 1961, 2012, s 4,5,6

⁸ VEBER, Tomáš a Petr BAUMAN. *Metodická pomůcka ke zpracování závěrečných prací*. České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, 2010.

2 VZNIK STRÁŽE NAD NEŽÁRKOU A JEJÍ SOUČASNOST

V této kapitole bude představeno vybrané město Stráž nad Nežárkou. Budou popsány zejména okolnosti jejího vzniku, ale i současné stručné charakteristiky. Další z kapitol se pak již budou věnovat vybranému období 1900-1950.

2.1 Současná Stráž nad Nežárkou

Stráž nad Nežárkou je jihočeské město, které se nachází mezi Jindřichovým Hradcem a Třeboní (viz Obrázek 1).

Stráž nad Nežárkou má 882 obyvatel a rozlohu více než 3 600 hektarů. Stráž leží přímo na hranici Chráněné krajinné oblasti Třeboňsko a okolní příroda je bohatá na vodu, lesy, písek i rašelinu. V samotném městě se nachází městský úřad, knihovna, pošta, základní i mateřská škola, několik firem, zdravotnické zařízení, rekreační středisko, restaurace, a také farní kostel zasvěcený Sv. Petru a Pavlu. Skutečnou dominantou města je pak zámek, jehož gotická věž byla zachována z původní stavby a směřuje k původní přístupové cestě. Obecní znak Stráže se zobrazuje v přílohách (Obrázek 2).⁹

2.2 Vznik Stráže nad Nežárkou

Městečko Stráž mělo podobnou organizaci úřadu jako ostatní poddanská města na Jindřichohradecku. Dějiny Stráže se datují k roku 1267, kdy Sezema, pravnuk Jindřicha z Hradce, nechal postavit hrad. Před hradem poté docházelo ke vzniku původní nevelké osady. Nejstarší písemná dochovaná památka o počátku města pochází z roku 1361, a v další zmínce z roku 1465 se jedná o právu odkazovat svůj majetek, které obdrželi strážští měšťané od Jindřicha ze Stráže. Městečko bylo spravováno sborem 12 konšelů v čele s primasem neboli primátorem. Konšelé se v úřadu purkmistra střídali každý měsíc, a v úřadu dále zasedal rychtář a dva, případně čtyři obecní starší.

---

⁹ Místopisy. Stráž nad Nežárkou. [online]. 2020 [cit. 10.5.2020]. Dostupné z: <https://www.mistopisy.cz/pruvodce/obec/3098/straz-nad-nezarkou/>

Obecní výbor městečka měl 12 členů, od roku 1870 pak 18 členů. Stráž byla povýšena na město v říjnu 1876. Úplně prvním starostou Stráže byl v letech 1844-1861 obchodník Vojtěch Karlík. Do roku 1900, kterému se budeme věnovat v následující kapitole, neboť tato práce bude pojednávat zejména o letech 1900-1950, se ve funkci vystříдалo celkem devět starostů. V letech 1892 až 1903 byl desátým starostou poštovní Hugo Karlík. Důležitými zaměstnanci města býval také městský písař, policejní sluha, obecní strážník, a také lesní a polní hajní, ponocní a vodáci.¹⁰

Pro ještě větší názornost je možno porovnat mapu Stráže z I. vojenského mapování (takzvaného josefského z let 1764-1768 a 1780-1783), z III. vojenského mapování (takzvaného Františko-josefského z let 1876-1878 pro Moravu a Slezsko a 1877-1880 pro Čechy), a ze současnosti (Obrázek 3, 4, 5 v přílohách).

---

¹⁰ SOKA Jindřichův Hradec, Archiv města Stráž nad Nežárkou, 1465-1945 (1952), Filip, Václav a Adamcová, Helena: Inventář k fondu, Jindřichův Hradec 1961, 2012, s 3

3 POČÁTKY DUCHOVNÍ SPRÁVY STRÁŽ NAD NEŽÁRKOU, VZNIK FARNOSTI A UDÁLOSTI DO R. 1900

3.1 Důležité události ve Stráži v 19. století

V roce 1860 se ve Stráži poprvé objevily první politické české noviny, které byly nazvané ČAS. Mezi léty 1860 a 1861, kdy zemi vládl císař a král František Josef I., byly poprvé uskutečněny volby nových, takzvaných jiných úřadů občanských. Zatímco do té doby byl purkmistrem neboli zastupitelem Vojtěch Karlík, který funkci zastával již od roku 1842, v těchto nových volbách se purkmistrem stal Tomáš Petráš. Další významnou událostí bylo v roce 1861 započetí se stavbou nové školy, což ale bude předmětem jedné ze samostatných podkapitol. Rok 1861 byl pro obec významný, protože kromě již výše zmíněných událostí došlo i k zásadní opravě věže zvonice u školy.¹¹

Císař František I. v roce 1876 povýšil městys Stráž na město, a to usnesením ze dne 28. října.¹²

V roce 1891 bylo v městě Stráži voleno nové zastupitelstvo, a místo purkmistra Jana Šuly, který zemřel, byl na počátku roku 1892 zvolen Hugo Karlík. Stejněho roku 1892 byl ve Stráži založen Štěpařský spolek, který se v čele s nově zvoleným purkmistrem Karlíkem a děkanem Konrádem Mandlem věnoval oblasti pěstování ovoce i zkrášlování města. Později v roce 1892 byl ve Stráži založen také Zpěvácký spolek, v čele s děkanem Mandlem a učitelem Františkem Motejlkem.¹³

V roce 1895 měla Stráž nové obecní zastupitelstvo. Ke konci 19. století byly také ve Stráži pořádány různé slavnosti. Jako příklad je možno jmenovat Floriánskou

---

¹¹ HULE, Miroslav. *Stráž nad Nežárkou: historie města do roku 2002*. Třeboň: Carpio, 2002. ISBN 80-86434-03-6. S. 51.

¹² HULE, Miroslav. *Stráž nad Nežárkou: historie města do roku 2002*. Třeboň: Carpio, 2002. ISBN 80-86434-03-6. S. 57.

¹³ HULE, Miroslav. *Stráž nad Nežárkou: historie města do roku 2002*. Třeboň: Carpio, 2002. ISBN 80-86434-03-6. S. 69.

slavnost ze dne 10. května 1896, v rámci které, vystoupil hasičský sbor s napodobením požáru.¹⁴

V roce 1898 ve Stráži došlo k požáru v lihovaru barona Leonhardio, kde došlo ke značným škodám. Toho roku došlo i k novým volbám. V témže roce došlo k velkolepé oslavě výročí sta let narození strážnického občana Františka Palackého. Další slavnost byla v roce 1898 konána na počest padesátiletého výročí zrušení roboty.¹⁵

Na přelomu tisíciletí, v roce 1900 měla Stráž 202 domů a 1501 obyvatel. Počet obyvatel ale klesal, zejména z důvodu nedostatku pracovních míst, a v roce 1930 měla Stráž 963 obyvatel, v roce 1945 pak celkem 1025 obyvatel. V roce 1930 vlastnilo město sedm budov: radnici č. p. 61, nový dům č. p. 98, chudobinec č. p. 193, opatrovnu č. p. 36, jatka č. p. 136, hajnici č. p. 159 a školu č. p. 142. Největší pozemkový majetek představovaly lesy, poté rybníky, a následně pole, louky a pastviny.¹⁶ Přelomový rok 1900 znamenal volbu nového starosty, kdy se na místo barona Leonhardiho dostal JUDr. Karel Jičínský. Dne 1. března 1900 došlo ve Stráži ke vzbouření dělníků před zámekem. Dělníci již dlouho nedostali výplatu, a proto se vzbouřili. S dělníky museli vyjednávat ozbrojení četníci ze Schwamberka. V témže roce se také ve Stráži vytvořilo Lihovarnické družstvo z téměř 90ti domácích i přespolních rolníků.¹⁷

3.2 Počátky duchovní správy

Co se týká počátků duchovní správy, tak nejstarší zmínka o kostele ve Stráži pochází z roku 1361, a ne z roku 1061, jak je nesprávně zapsáno ve farní knize, z které

---

¹⁴ HULE, Miroslav. *Stráž nad Nežárkou: historie města do roku 2002*. Třeboň: Carpio, 2002. ISBN 80-86434-03-6. S. 70-71.

¹⁵ HULE, Miroslav. *Stráž nad Nežárkou: historie města do roku 2002*. Třeboň: Carpio, 2002. ISBN 80-86434-03-6. S. 73.

¹⁶ SOkA Jindřichův Hradec, Archiv města Stráž nad Nežárkou, 1465-1945 (1952), Filip, Václav a Adamcová, Helena: Inventář k fondu, Jindřichův Hradec 1961, 2012, s 3.

¹⁷ HULE, Miroslav. *Stráž nad Nežárkou: historie města do roku 2002*. Třeboň: Carpio, 2002. ISBN 80-86434-03-6. S. 77.

čerpal Jan Trajer,¹⁸ když dával dohromady své dílo vydané roku 1862 pod názvem *Beschreibung der Diöcese Budweis*.

Farní kostel byl zasvěcen svatému Petru a Pavlu. Kostel byl od roku 1361 označován jako plebánie, tedy venkovská středověká farnost.¹⁹ Roku 1384 je uvedena farnost v děkanátu chýnovském a v arciděkanátu bechyňském. Kostel byl znovu vystavěn a rozšířen v roce 1413 a současně byla ke kostelu přistavěna zámecká kaple svatého Michaela archanděla. V husitské době byla Stráž obsazena kněžími podobojí, což trvalo až do konce 16. století. V roce 1600 je v pamětní knize uveden první katolický farář. Fara byla přeměněna v katolickou ještě před bitvou na Bílé Hoře, a to zřejmě následkem změny vrchnosti, kdy se moci ujali páni z Hradce, kteří do Jindřichova Hradce uvedli řád Tovaryšstva Ježíšova. Fara ve Stráži jim byla svěřena až do roku 1773. Stráž v roce 1671 patřila do vikariátu veselského, v roce 1677 ale spadala pod vikariát jindřichohradecký. V roce 1789 po zřízení českobudějovického biskupství dochází k novému dělení diecéze na pět arcipřyství s třiceti vikariáty a Stráž se dostala pod nový vikariát třeboňský, až do nové organizace, kdy je opět ve vikariátu jindřichohradeckém. Obvod farnosti byl veliký. Není sice známo, jak velký byl v době předhusitské a husitské, ale od počátku 17. století patřil ještě ke strážské farnosti celý obvod kostela v Roseči z roku 1551, který byl filiálním kostelem fary ve Stráži. Až teprve v roce 1785 zde byla zřízena fara, ale i tak zůstal obvod značně veliký, protože mimo Stráž sem byly přifařeny obce Dolní Lhota, Dvorce, Horní Lhota, Lásenice, Libořezy, Mníšek, Pístina, Plavsko, Příbraz a Vydří. Pro takto rozsáhlou farnost bylo zřízeno v roce 1832 kaplanské a později kooperátorské beneficium.²⁰ Nový hlavní oltář byl v kostele postaven roku 1895, a vynikl tak v krásné kazatelně, která byla o rok dříve přestavěna v gotickém slohu.²¹ Přesně za půl tisíciletí došlo k další přestavbě farního

---

¹⁸ TRAJER, Johann. *Beschreibung der Diöcese Budweis*, Budweis: F. Zdarssa, 1862, s. 12,13.

¹⁹ Probošství JH. Římskokatolická farnost Stráž nad Nežárkou. [online]. 2020 [cit. 18.5.2020]. Dostupné z: <http://proboststvi-jh.cz/straz/>

²⁰ SOkA Jindřichův Hradec, Děkaný úřad Stráž nad Nežárkou, (1653) 1724-1951, Zelinka, Timoteus a Adamcová, Helena: Inventář k fondu, Jindřichův Hradec 1963, 2010, s 1.

²¹ HULE, Miroslav. *Stráž nad Nežárkou: historie města do roku 2002*. Třeboň: Carpio, 2002. ISBN 80-86434-03-6. S. 70.

kostela, kde z původního zůstal jenom presbytář.²² V roce 1913-1915 proběhla další velká přestavba, a to za finanční pomoci věřících. Na začátku 20. století byla farní osada ve Stráži velká, zahrnovala více než 5,5 tisíc osob, a přiřaženo bylo devět obcí.²³ V roce 1916 bylo požádáno, aby se farní kostel stal děkanstvím,²⁴ k čemuž došlo roku 1922.²⁵ Fotografie interiéru kostela je přiložena jako Obrázek 6.

3.3 Farnost před rokem 1900

V již zmíněném roce 1861, který byl pro obec důležitý, byl farářem Jan Kleuz, místo kaplana zaujímali František Bureš a Tomáš Fabián, a to pod správou budějovického biskupa J. V. Jirsíka, v té době čtvrtým českobudějovickým biskupem, který významně a díky svému zájmu o školství pomohl i ke zrodu stavby nové školní budovy v roce 1861. J.V. Jirsík se narodil v roce 1798 v Kácově a v roce 1851 byl jmenován českobudějovickým biskupem a následně potvrzen papežem Piem IX. Mimo jiné založil v Českých Budějovicích českojazyčné gymnázium. Zemřel 23.2.1883 a pohřben je v Českých Budějovicích na hřbitově u sv. Prokopa.²⁶ Další významný farář té doby byl Jan Nováček (1802-1877), autor liturgických příruček a překladů²⁷, který vedl farnost od roku 1872 až do své smrti v roce 1877.²⁸

---

²² SOkA Jindřichův Hradec, Děkanství úřad Stráž nad Nežárkou, (1653) 1724-1951, Zelinka, Timoteus a Adamcová, Helena: Inventář k fondu, Jindřichův Hradec 1963, 2010, s 2

²³ Probošství JH. Římskokatolická farnost Stráž nad Nežárkou. [online]. 2020 [cit. 18.5.2020]. Dostupné z: <http://proboststvi-jh.cz/straz/>

²⁴ SOA Třeboň, Biskupský archiv České Budějovice. *Dopis Biskupskému Ordinariátu v Českých Budějovicích ze dne 2. října 1916*. Sign. II-352, karton 1108

²⁵ Probošství JH. Římskokatolická farnost Stráž nad Nežárkou. [online]. 2020 [cit. 18.5.2020]. Dostupné z: <http://proboststvi-jh.cz/straz/>

²⁶ Biskupství českobudějovické. Základní informace o českobudějovické diecézi. [online]. 2020 [cit. 31.5.2020]. Dostupné z: <https://www.bcb.cz/dieceze/historie/>

²⁷ Probošství JH. Římskokatolická farnost Stráž nad Nežárkou. [online]. 2020 [cit. 18.5.2020]. Dostupné z: <http://proboststvi-jh.cz/straz/>

V obci tedy dlouhodobě působili jak farář, tak i kaplan. Kaplan v rámci své funkce nezajišťoval pouze svatby, pohřby, modlitby a mše, ale také další úřední záležitosti, ke kterým patřilo i zajišťování vystoupení jedince z církve. Níže přiložený obrázek je kopií oznámení o vystoupení z římskokatolické církve, a to z roku 1889. Kaplan na oznámení odpověděl, že je bere na vědomí, a současně o tom vyrozuměl farní úřad ve Stráži. Ukázka oznámení o vystoupení z církve je přiložena jako Obrázek 7.²⁹

Roku 1897 ve Stráži vznikly takzvané Dolákovy nadace. Strážnický lidumil P. Bernard Dolák, který byl i prvním duchovním správcem všeobecné nemocnice v Praze, zde založil dvě nadace. Tisíc zlatých věnoval literátskému spolku, aby byli jeho členové z úroků odměňováni za zpěv chrámový a zpěv při církevních pobožnostech, a dalších tisíc zlatých pan Dolák věnoval duchovní správě, která měla každoročně vyplácet úroky místním chudým.³⁰

Pro názornost budou chronologicky uvedeni správci farnosti:

- 1533 kněz Jan
- 1590-1595 Laurmtius Kněžovic
- 1595 Jakobus Nepomucký (jen několik měsíců)
- 1595-1600 Johannes Posthumes
- 1600-1613 Šimon Lánský
- 1613-1624 Augustin Vodáček

---

²⁸ SOkA J. Hradec, Děkanský úřad Stráž nad Nežárkou, (1653) 1724-1951, Zelinka, Timoteus a Adamcová, Helena: Inventář k fondu, Jindřichův Hradec 1963, 2010, s 1.

²⁹ SOkA J. Hradec, Děkanský úřad Stráž nad Nežárku. *Oznámení o vystoupení z církve ze dne 15. března 1923*. Karton 7, inv.č 108.

³⁰ SOA Třeboň, Biskupský archiv České Budějovice. *Dopis biskupské konsistoři v Českých Budějovicích ze dne 26. srpna 1897*. Sign. III-B-360, karta 1440-1442

- 1624 Georgius Severinus Billinger
- 1624-1632 Georgius Graff
- 1632-1634 Fabianus Leo
- 1634-1642 znovu Georgius Graff
- 1642-1644 Simon Kryzan
- 1644-1668 Petrus Franciscus Candus
- 1668-1680 Jacobus Ignatius Kammermaier
- 1680-1684 Daniel Banbel
- 1684-1721 Ignatius Sauberer
- 1721-1965 Philippus Jindráček
- 1765-1792 Bartholomeus Lekeš
- 1792-1797 Gabriel Arnošt
- 1797-1823 Joannes Kafron
- 1823-1828 Johannes Šohaj
- 1828-1835 Mathias Klaušek
- 1835-1851 Francistus Kreutz
- 1851-1866 Johannes Kleuz
- 1866-1872 Joseplas Samisch
- 1872-1877 Jan Nováček
- 1877-1883 Martin Uchytíl
- 1883-1901 Konrád Mandl
- 1902-1905 Antonín Degregorio
- 1905-1910 František Martinic
- 1911-1924 Vojtěch Bárta
- 1924-1929 Václav Knetl

- 1930-1949 Václav Bártil
- 1949-1952 Karel Pauzar
- 1952-1953 Karel Menhart
- 1953-1954 Emil Haase
- 1954-1957 Antonín Brůžek
- 1957-1960 František Hobizal
- 1960 Bedřich Bohdal.³¹

3.4 Stavba budovy školy

Velkou událostí bývalo v každé obci nejen výstavba kostela a pořádání bohoslužeb a dalších událostí, ale velice významná byla také stavba školní budovy. Budova školy ve Stráži nad Nežárkou nebyla prvním místem, kde se učilo. Na základě informací z obecní kroniky byla první škola v domě č. p. 64 v dnešní Ruské ulici. V tomto domě byli děti vyučováni jen v rámci jedné třídy, a proto uvedené místo již na začátku 19. století nebylo vyhovující. Byla tedy postavena jednotřídní přízemní stavba, a to na místě současné dnešní školy, ve které byl také učitelský byt. Škola byla slavnostně vysvěcena v listopadu 1821. Žáků ovšem velmi rychle přibývalo, a proto byla pronajata větší místnost v domě č. p. 49. Následně se také učilo v budově radnice. Obec plánovala postavit novou budovu, ovšem vzhledem ke sporům o stavební parcelu se se stavbou začalo a asi dvacet let od rozhodnutí o její stavbě. Karel z Leonhardi, majitel panství ve Stráži, si totiž nepřál stavbu školy vedle zámku. V polovině roku 1861 se nakonec začala stavět nová školní budova. V roce 1862 byla budova slavnostně vysvěcena Petrem Veberem, který byl proboštem v Jindřichově Hradci. Ani tato nová budova nebyla dlouho vyhovující, neboť byla také jednopatrová. Roku 1875 škola zřídila i čtvrtou třídu, v roce 1897 pak i pátou třídu. Tehdy už budova kapacitně nestačila, a výuka tak opět probíhala i v jedné místnosti na radnici. V roce 1904 pak výuka na radnici probíhala i pro nově zřízenou šestou třídu. Na počátku 20. století se proto začalo jednat o stavbě nové školy, přičemž jako nejvhodnější řešení se jevilo

---

³¹ SOkA Jindřichův Hradec, Děkaný úřad Stráž nad Nežárkou, (1653) 1724-1951, Zelinka, Timoteus a Adamcová, Helena: Inventář k fondu, Jindřichův Hradec 1963, 2010, s 2.

rozšíření stávající budovy směrem na východ a postavení navíc i druhého patra. Stavba byla zahájena v roce 1905, aby mohla být o rok později, v září 1906, slavnostně vysvěcena. Celkové náklady za rozšíření a přístavění do patra činily 104 790 korun a 66 haléřů. Z dalších významných let v rámci školství je možno zmínit rok 1961, kdy se začalo ve škole vařit, 1967, kdy bylo zavedeno ústřední vytápění, nebo 2013 a rekonstrukci školní budovy.³²

3.5 Kříže, boží muka a památné kameny ve Stráži

Ve Stráži se nachází několik křížů i památných kamenů, z nichž mnoho jich zde bylo již několik staletí. *Kříž na Čáchovně* je plechový s kruhovou kamennou deskou. Žulové části pochází z bývalého pranýře na strážském náměstí. *Vanšovský kříž* stojí na odbočce k původnímu Vaňkovu mlýnu a dříve měl na sobě čitelná písmena A. W. 1859 (Anna Vonšová). *Platzerův kříž* má nápis Thomas Platzer Anno 1831. *Řepova boží muka* s uvedeným letopočtem 1691 mají také dvojici pětilistých růží, a jednu menší s umrlčí hlavou a hnáty. Na vrcholu býval třiramenný kříž. *Maryškův kříž* má vytesaný rok 1874 a písmena F.M. (František Maryška). *Boží muka zvaná „U Pánbičky“* jsou žulová, a v obdélníkovém otvoru v hlavici byl obrázek Krista. *Malý křížek u Boušovy lípy* je železný. *Šůlův kříž* stojí na východní straně kostela. Býval na něm nápis Matěj Šůla, měšťan v Stráži 1854. *Kříž Antonie Kubínové* pochází z Ameriky, postaven byl roku 1885. *Vášův kříž* stojí na kraji lesa a pořízen byl Tomášem Vášou z Pístitiny v roce 1854. *Špulákův kříž* byl postaven pod rybníkem hamr. *Karlův kříž* nechal postavit hostinský Šůla. Ve Stráži se dále nachází *Boží muka nad Stráží u cesty do Plavska*, *Boží muka nad Stráží*, a *Kružkův křížek*. Památným kamenem je první „jubilejní kámen“ s letopočtem 1908, *druhý kámen „sokolský“* na jedné straně s datem 1415 jako upálení Jana Husa a na druhé letopočet 1915 s iniciálou Sokola.³³

---

³² ZŠ a MŠ Stráž nad Nežárkou. Historie školní budovy. [online]. 2013 [cit. 18.5.2020]. Dostupné z: <http://www.skolastraz.cz/historie-skolni-budovy/>

³³ HULE, Miroslav. *Stráž nad Nežárkou: historie města do roku 2002*. Třeboň: Carpio, 2002. ISBN 80-86434-03-6. S. 278.

4 FARNOST VE STRÁŽI NAD NEŽÁRKOU V KONTEXTU UDÁLOSTÍ LET 1901-1913

Na konci roku 1901 zemřel děkan Konrád Mandl, který vedl farnost od roku 1883, a na jeho místo přišel nový farář Antonín de Gregorio ze Lštění u Tachova. Toho roku také došlo k opravě hřbitova a stavbě umrlčí komory, která se prováděla ve spolupráci s přífařenými obcemi, a to s obcí Pístiny a Plavsko. Roku 1903 zemřel také starosta Hugo Karlík, který tuto funkci vykonával 11 let. Funkci převzal jeho náměstek Jan Fistr.³⁴ Farář Antonín de Gregorio zde působil do roku 1905, a po něm převzal farnost František Martinic. Pro faráře byla na základě zákona za účelem zvýšení zaručeného výslužného vytvářena takzvaná Služební tabulka. Příkladem je služební tabulka faráře Františka Martinice z roku 1907 (viz Obrázek 8), která je přiložena níže. Farář Martinic byl podle tabulky v červenci 1873 vysvěcen na kněze, byl kaplanem ve Starém Hradišti, ve Volarech, v Brloze, a dále farářem ve čtyřech obcích, přičemž jako poslední byla právě Stráž.³⁵

Pro léta 1909 a 1910 schválilo ministerstvo poskytnutí částky téměř 48000 korun na přestavbu kostela. Na přestavbu přispěli i katolíci, a to více než 8000 korun. Dne 2. prosince 1910 se úmrtím Františka Martinice uvolnilo místo faráře Stráže nad Nežárkou. Veřejně byla vypsána lhůta, do které se měli hlásit noví kandidáti. Přihlásilo se celkem osm kandidátů, a ti doložili požadované doklady i seznamy kompetencí. Jednalo se jmenovitě o Vojtěcha Bártu, Jana Čápa, Jakuba Podlahu, Františka Štěrbu, Jana Františka, Jana Jirsu, Jana Tamchynu, Rudolfa Veisfeita, z nichž většina byla faráři v jiných politických okresech. Jmenován byl a na farnosti působil od roku 1911 až 1924 Vojtěch Bárta (od roku 1922 jako děkan). Do Stráže nad Nežárkou se hlásilo mnoho

---

³⁴ HULE, Miroslav. *Stráž nad Nežárkou: historie města do roku 2002*. Třeboň: Carpio, 2002. ISBN 80-86434-03-6. S. 78-79.

³⁵ SOA Třeboň, Biskupský archiv České Budějovice. *Služební tabulka F. Martinice ze dne 24. února 1907*. Sign. I-G-8-e-350, karton 1038

farářů. Jedním z nich byl v roce 1911 farář z Lašovic, Karel Němec, jehož kompetenční tabulka je přiložená jako Obrázek 9.³⁶

Farářem se tedy stal Vojtěch Bárta, který v roce 1919 podepsal instrukce zaslané Ministerstvem financí. Jednalo se o Instrukce pro fojtovní komisaře zřízené při obročích a kostelích veřejného patronátu. V dokumentu je uvedeno, že kostelní pokladna je opatřena trojnásobným zámekem, ke kterému mají klíč fojtovní komisař, farář a účetní, přičemž fojtovní komisař není oprávněný svěřovat svůj klíč jednomu z dalších jmenovaných. Dle dokumentu musí být kostelní účet a hospodaření s ním předkládán nejdéle do šesti měsíců po uplynutí každého účetního roku.³⁷

Součástí duchovní správy byli děkan, kaplan i farář, a některé jejich záležitosti řešili i výše postavení duchovní. Jednalo se například o různé stížnosti, které byly směřovány až k biskupovi. Jeden z apelů přímo na biskupa zaslal v roce 1912 Karel Vitáček, který uvedl, že mu pan kaplan František Havel stále i po urgenci dluží 269 korun. Pan Karel Vitáček žádal o zaplacení přímo biskupa, který by si následně mohl peníze vzít z kaplanovy odměny. Nejednalo se však o jedinou stížnost na kaplana Havla. Pohledávku uplatňoval také Václav Kmoček, a to v částce 100 korun. Tuto pohledávku řešil děkan a biskupský vikář J. Jůchan, který biskupa žádal, aby kaplanu Havlovi udělil napomenutí. Dalších 204 korun kaplan dlužil Marii Lindnerové, a takovýchto proseb o vrácení peněz se archivuje mnoho. Jako příklad vkládám dopis pana Karla Vitáčka směřovaný biskupovi (Obrázek 10).³⁸

Součástí života v obci byl také pojízdný prodej. Dochoval se například tiskopis, ve kterém v roce 1912 farář Vojtěch Bárta nabízel obchod s čerstvě střeleným a oškubaným masem pan W. Brož z Českých Budějovic. Například srnčí maso bylo

---

³⁶ SOA Třeboň, Biskupský archiv České Budějovice. *Příloha dopisu biskupské konsistoři v Českých Budějovicích ze dne 18. ledna 1911.* Sign. I-G-8-e-350, karton 1038

³⁷ SOA Třeboň, Biskupský archiv České Budějovice. *Instrukce Ministersva financí Praha III., podepsané 9. dubna 1919.* Sign. I-G-8-e-350, karton 1038

³⁸ SOA Třeboň, Biskupský archiv České Budějovice. *Dopis biskupské konsistoři v Českých Budějovicích ze dne 4. října 1912.* Sign. I-G-8-e-350, karton 1038

nabízeno za 2 Kč za kilogram, husy za 10-11 Kč. Vojtěch Bárta se farářem ve Stráži stal již v roce 1911 (viz Obrázek 11).³⁹

V roce 1913 se v březnu započalo s bouráním kostela, a o měsíc později již byl položen základní kámen kostela nového. Zboření celé lodi kostela a stavba nové byla nutná z důvodu technických problémů, které měla stavba již několik let. Proto také byl dřevěný strop dlouhodobě podepřený.⁴⁰

Z důležitých událostí Stráže na počátku 20. století je také možno jmenovat stavbu školní budovy, která bude představena v následující podkapitole. Dalšími významnými roky byl rok 1903 a stavba jatek, a 1904, kdy začala být rozvíjena myšlenka stavby železnice a jejího prodloužení z Třeboně do Stráže, a odtud do Jindřichova Hradce. Rok 1904 také znamenal stavbu nemocnice. V roce 1905 zasáhly Stráž lesní požáry, ale i bouře a velká krupobití. V roce 1907 byla ve Stráži založena Tělocvičná jednota Sokol. Rok 1908 byl tragický, neboť došlo k úmrtí posledního potomka rodiny Leondardi Adolfa. Došlo navíc i k úmrtí tehdejšího starosty Jana Fistra, a novým starostou byl zvolen Jan Stach. V roce 1910 došlo k elektrickému osvětlení města a v rámci sčítání lidu bylo ve Stráži napočítáno celkem 1 283 obyvatel. V roce 1912 byl založen rybářský spolek pro Stráž a okolí.⁴¹

Rok 1913 znamenal obnovu strážského kostela, zejména rozšíření jeho základů. Základy byly kopány na bývalém starém hřbitově kolem kostela, a půdu ze základů vozil čeledín faráře Vojtěcha Bárty na farská luka a pole. Po farských polích ovšem obyvatelé nacházeli lidské kosti a ostatky, a kritizovali způsob zacházení s pozůstatky člověka. Na faráře dokonce bylo sepsáno udání, že nešetrně zachází s lidskými ostatky. Vykopalo se takové množství kostí, že v sakristii v rohu u lodě byly naskládány od

---

³⁹ SOKA J. Hradec, Děkaný úřad Stráž nad Nežárkou. *Nabídka pojízdného prodeje masa ze dne 16. dubna 1912*. Karton 7, inv.č 108.

⁴⁰ HULE, Miroslav. *Stráž nad Nežárkou: historie města do roku 2002*. Třeboň: Carpio, 2002. ISBN 80-86434-03-6. S. 98-100.

⁴¹ HULE, Miroslav. *Stráž nad Nežárkou: historie města do roku 2002*. Třeboň: Carpio, 2002. ISBN 80-86434-03-6. S. 80-81, 85, 88, 93, 96

země až po klenbu. Starosta B. Strusk nakonec všechny kosti zakopal v šachtě na hřbitově.⁴²

---

⁴² HULE, Miroslav. *Stráž nad Nežárkou: historie města do roku 2002*. Třeboň: Carpio, 2002. ISBN 80-86434-03-6. S. 167.

5 FARNOST VE STRÁŽI NAD NEŽÁRKOU V KONTEXTU UDÁLOSTÍ LET 1914-1918

Rok 1914 byl významný mimo jiné proto, že dne 10. ledna 1914 byla podepsána kupní smlouva, podle které Dingh Eugen Gilly, baryton newyorské Metropolitan opery, a operní zpěvačka berlínské dvorní opery Ema Destinnová koupili část strážského panství za 570 tisíc korun. Působení operní pěvkyně Emy Destinnové se bude věnovat závěrečná kapitola této práce.⁴³

Událostí s ještě větším významem byl samozřejmě vznik první světové války, a to dne 28. července 1914. V té době se obec mohla chlubit těmito provozovanými živnostmi: 11 obuvníků, 7 mužských krejčí, 6 švadlen, 2 kloboučníci, 1 kožešník, 3 sklenáři, 3 mlynáři, 7 truhlářů, 2 koláři, 1 bednář, 2 kováři, 4 pekaři, 3 sedláři, 1 provazník, 1 kamnář, 1 knihař, 3 řezníci, 1 nožič, 1 zahradník, 1 sládek, 2 zámečníci, 2 perníkáři, 2 holiči. Ve Stráži naopak chyběl klempír i hodinář. Nacházely se zde 4 obchody s galanterií, 7 smíšených obchodů, 1 obchod s kůžemi, 1 s obuvnickými potřebami, 6 hostinských a 3 trafiky.⁴⁴

Na živnostenských školách nebylo již od roku 1914 vyučováno. Pro pomocné válečné úkoly byly využity i školní děti, které například sbíraly ostružinové listy, které byly usušeny a darovány na čaj pro vojáky. Když byly části Haliče a Bukoviny obsazeny ruským vojskem, mnoho lidí odtud uprchlo do Moravy, Čech, Vídně i Uherska. V říjnu 1914 přivezlo pět obecních povozů z hradeckého nádraží 46 polských uprchlíků, z nichž 11 bylo usazeno vedle lihovaru, další pak ve vile vedle Šimanova dvoru. Po dobu jejich pobytu jim Stráž vyplácela 70 halířů na osobu a den, což posléze hejtmanství v Jindřichově Hradci nahradilo daleko větším obnosem. V této době lidé značně sháněli noviny, které si mezi sebou půjčovali, neboť jich byl nedostatek. Příchod novin do Stráže se hodně zpožďoval a konfiskace mnoha zpráv byla značná. Vydávání mnoha novin bylo i dokonce úředně zastaveno, jako tomu bylo u novin Jiskra,

---

⁴³ HULE, Miroslav. *Stráž nad Nežárkou: historie města do roku 2002*. Třeboň: Carpio, 2002. ISBN 80-86434-03-6. S. 100.

⁴⁴ HULE, Miroslav. *Stráž nad Nežárkou: historie města do roku 2002*. Třeboň: Carpio, 2002. ISBN 80-86434-03-6. S. 101.

Jihočeský dělník, Samostatnost, nebo Čas. Válečná léta byla také roky s nouzí o základní potraviny, zvláště mouku. Ani u kupců, ani u zemědělců, nebylo často možné zásoby koupit, a lidé byli živi hlavně díky bramborům.⁴⁵

Rok 1915 byl rokem válečným. Činnost zastupitelstva byla v červnu 1915 na základě úředního nařízení platného pro celou říši ukončena, volby byly odloženy. Z některých úředních nařízení, která byla platná i ve Stráži, je možno jmenovat nařízení mlynářům, aby do pšeničné mouky míchali ječnou, přičemž za neuposlechnutí jim hrozily velké pokuty i půlroční vězení. Mnoho mlynářů ovšem ječnou mouku nemělo. Zakázáno bylo také šrotování obilí a krmení dobytka obilninami. Nedostatkovým zbožím byl po celou dobu války i cukr, a také vejce. Na konci roku 1915 byla rozpuštěna Česká obec sokolská se sídlem v Praze. Byly také prohlíženy školní knihovny, zda neobsahují něco proti rakouskému vlastenectví. V listopadu 1915 radnice vyvěsila tržní ceny ve Stráži, z nichž je možno jmenovat kilogram jablek za 24 haléřů, kilogram brambor 9 haléřů, nebo husa 8,50 korun, kilogram vepřového pak rovných 5 korun. Co se týká řeznictví, cena dobytka stoupala od počátku války, nabídka byla malá a dobytek byl hůře krmený.⁴⁶ Od roku 1915 bylo dotováno místo druhého kaplana ve Stráži, a to na základě nadací listiny Marie Zuzany, baronky Leonhardi.⁴⁷

V listopadu 1916 zemřel císař František Josef I., po němž vládu nad rakouskouherskou říší převzal císař a král Karel I. Na oslavu nového vládce se konala slavná mše i ve Stráži, a to v polovině prosince 1916. K výrobě válečného materiálu bylo potřeba mnoho kovů, a proto i ve Stráži došlo k rekvizici zvonů. Rekvizice se netýkala zvonů odlitých před rokem 1700. Ve strážnické zvonici byly na konci roku 1916 tyto zvony:

- *Velký Petr* (široký 1,15 metrů, 1200 kg se sv. Petrem, sv. Pavlem, hradeckým a slavkovským znakem)

---

⁴⁵ HULE, Miroslav. *Stráž nad Nežárkou: historie města do roku 2002*. Třeboň: Carpio, 2002. ISBN 80-86434-03-6. S. 110, 113.

⁴⁶ HULE, Miroslav. *Stráž nad Nežárkou: historie města do roku 2002*. Třeboň: Carpio, 2002. ISBN 80-86434-03-6. S. 110-112, 114-115, 117-118.

⁴⁷ Biskupský archiv České Budějovice. *Dopis Nadace baronky Leonhardi ze dne 4. prosince 1915*. Sign. II-352, karton 1108.

- *Prostřední* (šíroký 0,92 metrů, asi 800 kg, se sv. Janem Křtitelem a sv. Janem Nepomuckým)
- *Malý Poledník* (šíroký 0,7 metrů, s Ukřižovaným a sv. Janem Evangelistou)
- *Umíráček* (šíroký asi 0,3 metrů se sv. Janem Nepomuckým).⁴⁸

2. října 1916 sepsali zástupci přífařených obcí k farnímu kostelu ve Stráži žádost, aby byl farní kostel povýšen na děkanský, a současně s tím fara povýšena na děkanství. Podepsaní zástupci připojili také seznam důvodů, proč by měl být kostel povýšen:

- Farní chrám byl celkem sedm let zavřený, věřící směli chodit jen do presbyteria. Když byl kostel dva roky stavěn, služby se konaly v malé kapli na hřbitově. Celé roky stáli věřící při službách i venku.
- V letech 1913-1915 byl kostel přestavován, přičemž věřící značným obnosem přispěli na přestavbu.
- Farní osada ve Stráži nad Nežárkou je velká, a přífařeno je devět obcí. Osada v roce 1916 zahrnovala 5 521 osob. Sídlem farního kostela je starobylé město, takže je žádoucí, aby byl v tak velkém starém městě s tolika věřícími děkanský kostel a fara povýšena na děkanství.
- Kostel je starobylý, první zmínka o něm je již z roku 1061. Znovu vystavěn a rozšířen byl v roce 1413, později byl opět značně přestavěn v letech 1913-1915.
- V posledních letech byla v blízkém okolí povýšena fara na děkanství v Lomnici i Kardašově Řečici.

V roce 1917 byl přípis předložen místodržitelství.⁴⁹ Farní kostel se děkanstvím stal v roce 1922 (viz Obrázek 12).⁵⁰

---

⁴⁸ HULE, Miroslav. *Stráž nad Nežárkou: historie města do roku 2002*. Třeboň: Carpio, 2002. ISBN 80-86434-03-6. S. 129.

⁴⁹ HULE, Miroslav. *Stráž nad Nežárkou: historie města do roku 2002*. Třeboň: Carpio, 2002. ISBN 80-86434-03-6. S. 129.

V březnu 1917 pobývala ve Stráži komise, která zjišťovala zásoby obilí, brambor a dalších potravin, ale také prohledávala stavení a některé potraviny s pomocí vojáků zabavovala. Postupně se také omezovala spotřeba uhlí, a pro odběr se zavedla soustava poukázek.⁵¹

Stejně jako před válkou, tak i v průběhu války dostával farní kostel ve Stráži různé příspěvky od věřících. Například v roce 1917 byla sepsána takzvaná nadací listina. Nadací listinu podepsali duchovní a světští představení farního chrámu Páně sv. Petra a Pavla ve Stráži, čímž stvrdili, že strážnický domkář Antonín Pánek věnoval válečnou půjčku v částce 200 korun na celoroční modlení. Modlitební fundace se měla konat každou neděli a svátek, a všechny výlohy s uvedenou fundací přislíbil pan Pánek platit. Nadací listina je přiložena pod názvem Obrázek 13.⁵²

V roce 1918 bydlelo ve Stráži 1 161 obyvatel. Ceny potravin již byly neúnosně vysoké, jako bylo 14 korun za kilogram třešní, nebo 200 korun za vykuchanou husu. Začátkem října 1918 se ve Stráži a okolí objevila španělská chřipka, což bylo o to složitější, že Stráž neměla vlastního lékaře. Mnoho obyvatel umíralo, a každý den se konaly až tři pohřby. Z uvedeného důvodu byla také zavřena škola. Dne 28. října 1918 byl vyhlášen samostatný Československý stát. Ve Stráži se pořádala oslava a průvod městem.⁵³

---

⁵⁰ Probošství JH. Římskokatolická farnost Stráž nad Nežárkou. [online]. 2020 [cit. 18.5.2020]. Dostupné z: <http://proboststvi-jh.cz/straz/>

⁵¹ HULE, Miroslav. *Stráž nad Nežárkou: historie města do roku 2002*. Třeboň: Carpio, 2002. ISBN 80-86434-03-6. S. 129, 132, 136.

⁵² Biskupský archiv České Budějovice. *Nadací listina ze dne 26. listopadu 1916*. Sign. II-352, karton 1108

⁵³ HULE, Miroslav. *Stráž nad Nežárkou: historie města do roku 2002*. Třeboň: Carpio, 2002. ISBN 80-86434-03-6. S. 139-141.

6 FARNOST VE STRÁŽI NAD NEŽÁRKOU V KONTEXTU UDÁLOSTÍ LET 1919-1937

Kaplanem do roku 1920 byl ve Stráži Bartoloměj Divoký.⁵⁴ V roce 1920 byla ve Stráži uspořádána oslava 70. narozenin prezidenta T. G. Masaryka. Téhož roku byla založena nová strana Živnostenská strana středostavovská. Ve volbách do Národního shromáždění nejvíce hlasů do Poslanecké sněmovny i do Senátu získali nejvíce hlasů sociální demokraté, následovaní národními demokraty, agrárníky a lidovci.⁵⁵ V roce 1920 byl kaplan Divoký suspendován. O ponechání jeho funkce písemně žádalo mnoho občanů, nejen strážských, ale i z přilehlých obcí. Stížnost byla na konzistoř zaslána prostřednictvím faráře Vojtěcha Bárty. Jiní občané však s odvoláním Divokého souhlasili, neboť podle nich pošval kostelního zvoníka proti faráři. Na konzistoř se dostal i dopis podepsaný starosty všech obcí farní osady strážské, žádající o odstoupení samotného faráře Vojtěcha Bárty. Uvedený spor se dokonce stal předmětem zájmu novin Jihočech, přičemž související článek je přiložen jako Obrázek 14, 15. Je to jeden z mnoha útoků na katolickou církev té doby. V článku se uvádí, že farář dával svým kaplanům nedostatečnou stravu, dokonce až měl jeden z nich strach, že dostane souchotiny a museli mu jídlo posílat rodiče. Noviny na faráře docela útočí, a podle nich také farář „vyrval“ pole chudému lidu, který přeplatil. Žádný rolník nemá šest velkých dojnic, jako sám farář, který ovšem mléko nikomu neprodá. Přestože by obyvatelé Stráže mléko rádi měli, on je dává pít svým prasátkům. Jeho kanceláři je chlév. Nestará se o poddané, ale o svůj dobytek. Na faře prý pracovala také slabomyslná sestra po bývalém faráři Dolíkovi, té však Bárta neplatí, a dokonce ji bije, hospodyně ji vyhání.⁵⁶

---

⁵⁴ Biskupský archiv České Budějovice. *Dopis biskupské konsistoři v Českých Budějovicích o odvolání kaplana Divokého ze dne 16. června 1920.* Sign. II-352, karton 1108.

⁵⁵ HULE, Miroslav. *Stráž nad Nežárkou: historie města do roku 2002.* Třeboň: Carpio, 2002. ISBN 80-86434-03-6. S. 146.

⁵⁶ Biskupský archiv České Budějovice. *Dopis biskupské ordinariate ze dne 27. října 1919.* Sign. II-352, karton 1108.

Proti uvedeným obviněním pana faráře Bárty v novinách se obyvatelé, konkrétně sami sebe nazývající členy křesťanského lidového spolku, ohradili. Bártu označují za dobrotivého a zbožního, který všechny církevní obřady pečlivě vede.⁵⁷

V listopadu 1921 byl Okresní správou politickou v Jindřichově Hradci vydán oběžník, který byl určen všem obecním úřadům, duchovním správám, správám matrik i četnickým stanicím. Podle zdravotních statistických záznamů okresní politické správy Jindřichova Hradce za rok 1920 nebyla ve všech případech porodů vyhledávána odborná pomoc zkušených porodních bab. Rodičky podle úřadu ve 120 případech o pomoc žádaly nezkušené „fušerky“. Každý obecní úřad v kraji by tak podle oběžníku zajistit, aby každá rodička věděla, že dle nařízení ministerstva vnitra z 6/III. 1854 má žena vždy povinnost k porodu povolat zkušenou porodní bábu. Každý případ zanedbání měl být řádně vyšetřen.⁵⁸

Na počátku roku 1921 se také započalo s opravou střechy u zvonice, kdy místo původní modré staré krytiny byla dána nová krytina zinková. Ve strážském kostele byla toho roku uspořádána Francouzská slavnost, na počest stoletého výročí císaře Napoleona. Slavnost uspořádala umělkyně Ema Destinová, která v kostele za zvuku varhan zazpívala, a farář Bárta odsloužil slavnou mši za asistence místního kaplana Korbera a dalších. Slavnost zaznamenala obrovskou účast obyvatel Stráže i okolí. Další významnou událostí byl Sokolský slet. Sčítání lidu v roce 1921 ve Stráži potvrdilo 1 109 obyvatel.⁵⁹

---

⁵⁷ Biskupský archiv České Budějovice. *Dopis K. Řepové biskupské konsistoři ze dne 15. března 1920.* sign. II-352, karton 1108.

⁵⁸ SOKA J. Hradec, Děkaný úřad Stráž nad Nežárku. *Oběžník č. 8177 Neoprávněné babictví r. 1921.* Karton 7, inv.č 108.

⁵⁹ HULE, Miroslav. *Stráž nad Nežárkou: historie města do roku 2002.* Třeboň: Carpio, 2002. ISBN 80-86434-03-6. S. 148-149.

Významným milníkem farnosti se v meziválečných letech stal rok 1922, kdy byl farní kostel povýšen na děkanství.⁶⁰ Téhož roku ve Stráži proběhla oslava na počest mistra Jana Husa.⁶¹

V roce 1923 se v srpnu konala slavnost položení základního kamene k modlitebně, která byla nazvána Husovou kaplí nebo Husovým chrámem, a kterou pořádal místní sbor církve metodistické. Pro názornost je možno uvést některé ceny za potraviny v roce 1923. Kilogram brambor stál 32 korun, husa 42 korun, máslo 23 korun a jedna řepa 50 haléřů. V září 1923 se uskutečnily volby do obecního výboru, kterých se účastnilo 6 stran. Volba starosty byla v důsledku protestu lidové strany odsunuta, později byl zvolen Jan Lazna. V říjnu 1923 se konalo slavnostní otevření Husova chrámu církve metodistické, a to na původním místě farního rybníčka. Téhož roku byla ve Stráži provedena oprava mostu.⁶²

Rok 1924 znamenal mimo jiné oslavy stého výročí narozenin Bedřicha Smetany. Bylo také oslaveno 50. výročí založení strážského hasičského sboru, a to zajímavým programem včetně ohňostroje na řece Nežárce. Konal se také koncert Emy Destinové k uctění památky padlých vojáků města Stráže.⁶³

V roce 1925 se okázale slavily 75. narozeniny T. G. Masaryka. Městem procházel průvod s lampiony, všude byla krásná výzdoba. Na počest prezidenta bylo Velké náměstí přejmenováno jako Masarykovo. Stráží dokonce sám Masaryk projel. Město navštívil i pojízdný biograf. V roce 1925 se Stráž rozrostla o pět nových budov, čtyři obytné domy a mlékárnu.⁶⁴

---

⁶⁰ Probošství JH. Římskokatolická farnost Stráž nad Nežárkou. [online]. 2020 [cit. 18.5.2020]. Dostupné z: <http://proboststvi-jh.cz/straz/>

⁶¹ HULE, Miroslav. *Stráž nad Nežárkou: historie města do roku 2002*. Třeboň: Carpio, 2002. ISBN 80-86434-03-6. S. 150.

⁶² HULE, Miroslav. *Stráž nad Nežárkou: historie města do roku 2002*. Třeboň: Carpio, 2002. ISBN 80-86434-03-6. S. 151-152.

⁶³ HULE, Miroslav. *Stráž nad Nežárkou: historie města do roku 2002*. Třeboň: Carpio, 2002. ISBN 80-86434-03-6. S. 153.

⁶⁴ HULE, Miroslav. *Stráž nad Nežárkou: historie města do roku 2002*. Třeboň: Carpio, 2002. ISBN 80-86434-03-6. S. 154, 157.

V témže roce obdržel Okresní soud v Jindřichově Hradci dopis od Děkanského úřadu ve Stráži nad Nežárkou. Děkan obdržel dotaz od strážských občanů, podle kterých bývalý pan farář Martinic dal vykácet obroční les, vysokou mez pod polem sklánějící se k severu řečiště Nežárky. Toto území bylo i po vykácení vedeno jako les, ovšem farář nenechal pozemek osázet sazenicemi lesních stromků. Jeho nástupce tedy měl požadovat vyplacení peněz z pozůstalosti, a to právě pro účely zalesnění daného pozemku. Požadavku nakonec nebylo vyhověno.⁶⁵

V roce 1926 se ve Stráži uskutečnila manifestační schůze týkající se stavby železniční dráhy, která by vedla z Českých Budějovic, přes Třeboň, Stráž a Jindřichův Hradec až na Slovensko. V listopadu 1926 se ve Stráži ustavila organizace komunistů.⁶⁶

Rok 1927 se nesl ve znamení sokolských oslav, oslav padesátiletého jubilea povýšení městyse Stráže na město. Konaly se také volby do obecního zastupitelstva.⁶⁷

V roce 1928 přispělo Ministerstvo zemědělství Československé republiky na elektrizaci Stráže. Jednalo se o příspěvek ve výši 25 % schváleného rozpočtu, a to na základě finanční podpory elektrizace venkova.⁶⁸

Z roku 1929 se dochovala smlouva mezi děkanem Václavem Knetlem a kaplanem Ludvíkem Ostrým. Podle smlouvy byl kaplanovi poskytnut byt, ovšem stravování, topivo a posluhu si měl kaplan obstarat sám na své útraty. Kaplanovi náležela takzvaná malá štola, tedy štolové poplatky, a to konkrétně za zápis narozených do matriky, asistence při pohřbech, prosby na dušičky, nebo běžná suffragia, a další.⁶⁹ Jedinci se totiž za zemřelé mohli modlit prostřednictvím tzv. suffragia, což byly

---

⁶⁵ Biskupský archiv České Budějovice. *Dopis biskupské konsistoři v Českých Budějovicích ze dne 18.května 1925*. Sign. II-352, karton 1108

⁶⁶ HULE, Miroslav. *Stráž nad Nežárkou: historie města do roku 2002*. Třeboň: Carpio, 2002. ISBN 80-86434-03-6. S. 163.

⁶⁷ HULE, Miroslav. *Stráž nad Nežárkou: historie města do roku 2002*. Třeboň: Carpio, 2002. ISBN 80-86434-03-6. S. 165.

⁶⁸ HULE, Miroslav. *Stráž nad Nežárkou: historie města do roku 2002*. Třeboň: Carpio, 2002. ISBN 80-86434-03-6. S. 167.

⁶⁹ Biskupský archiv České Budějovice. *Smlouva mezi Václavem Knetlem a kaplanem Ludvíkem Ostrým ve Stráži nad Nežárkou ze dne 5. února 1929*. Sign. II-352, karton 1108

prosebné modlitby za duše v očistci.⁷⁰ Ve smlouvě mezi děkanem Knetlem a kaplanem Ostrým bylo dále přesně stanoveno, že pokud by kaplan za děkana na jeho žádost konal pohřeb, dostal by polovinu takzvané štolý, pokud by oddával snoubence, dostal by polovinu poplatku za oddání. Ke kaplanovým povinnostem patřilo i psaní matrik narozených, oddaných i zemřelých, přičemž například za sepsání snubního protokolu kaplan obdržel 5 Kč. Zatímco děkan vyučoval náboženství ve všech třídách obecné i občanské školy ve Stráži nad Nežárkou, kaplan měl náboženskou výuku zajišťovat ve všech přesporních školách. Oba duchovní se pak měli pravidelně střídat v konání ranních a velkých bohoslužeb, přičemž v případě nemoci jeden druhého zastane, aniž by žádal finanční odměnu. Nemocné osoby měl zaopatřovat zejména kaplan.⁷¹ V roce 1929 sepsal děkan Knetl za Děkanský úřad ve Stráži žádost na biskupskou konzistoř v Českých Budějovicích. V dopise je uvedena žádost o povolení opravy kaple sv. Michala, která stojí vedle strážského děkanského kostela, a které se říká „zámecká kaple“. Zámecká kaple neměla vlastní číslo popisné, ale sdílela ho s děkanským kostelem. Dříve opravy kaple platili majitelé strážského panství a patroni kaple, mezi které patřil i Karl Ludwig Freiherr von Leonhardi. Kaple měla vytlučená okna, otlučenou omítku a děravou střechu, věžičku bez šindele. Hrozilo rozpadnutí kaple, přičemž ta pochází již ze 14. století. Téhož roku děkan Knetl žádal o zapůjčení asi 4000 korun na zavedení elektrického světla do děkanské budovy ve Stráži.⁷² Ještě toho roku 1929 farář Knetl zemřel. Děkanství zastupoval tamní duchovní Jeroným Rudolf Husák.⁷³

V roce 1930 byl jmenován děkanem Václav Bártl, který byl ve své funkci do roku 1949⁷⁴. V tom samém roce zemřela Ema Destinnová, za kterou byla ve strážském

---

⁷⁰ MIKULEC, Jiří. *Náboženský život a barokní zbožnost v českých zemích*. Praha: Grada, 2013. ISBN 978-80-247-3698-3. S. 242.

⁷¹ Biskupský archiv České Budějovice. *Smlouva mezi Václavem Knetlem a kaplanem Ludvíkem Ostrým ve Stráži nad Nežárkou ze dne 5. února 1929*. Sign. II-352, karton 1108

⁷² Biskupský archiv České Budějovice. *Dopis děkanskému úřadu ve Stráži nad Nežárkou ze dne 17. září 1929*. Sign. II-352, karton 1108

⁷³ Biskupský archiv České Budějovice. *Dopis Zemského úřadu v Praze biskupské konsistoři ze dne 24. října 1929*. Sign. II-352, karton 1108.

⁷⁴ SOkA J. Hradec, Děkanský úřad Stráž nad Nežárkou, (1653) 1724-1951, Zelinka, Timoteus a Adamcová, Helena: Inventář k fondu, Jindřichův Hradec 1963, 2010, s. 2.

divadle konána tryzna. Na druhou stranu se konaly i oslavy, například oslava 80. narozenin T. G. Masaryka. Ve stráži byl toho roku zřízen biograf, o jehož zařízení se zasloužili pekaři Stach a Sukol, mlynář Fährnich a řezník Hrozna. Panský mlýn, který byl ve městě postaven již v roce 1652, byl roku 1930 srovnán se zemí, a na jeho místě byl postaven nový mlýn, mlynářem Hynkem Gáblerem moderně zařízený. V roce 1930 se uskutečnilo sčítání lidu, které ukázalo, že ve městě je 238 domů, z toho 220 obydlených, a 965 obyvatel.⁷⁵

Rok 1931 byl významný z hlediska strážských zvonů. Již koncem roku 1930 došlo k rozhodnutí pořízení scházejících zvonů pro strážskou osadu. Byly zahájeny sbírky, které v březnu 1913 čítaly vybraných 19 tisíc korun. Jako zvonař byl vybrán brněnský R. Manoušek, který měl dodat dva objednané zvony za celkem 23 300 korun. První zvon s průměrem 1,01 metrů a jménem Václav vážil 604 kilogramů, druhý zvon s průměrem necelých 0,85 metrů se jménem Ježíš Kristus vážil 352 kilogramů. Na zvonu s reliéfem sv. Václava byl vyrytý nápis „Svatý Václave, vévodo české země, nedej zahynouti nám ni budoucím“. Zvon s reliéfem Krista měl nápis „Věrné duše Christu, králi králů“ (Obrázek 16).⁷⁶

Rok 1932 byl předzvěstí hospodářské krize. Přestože úroda byla skvělá, plodiny byly ve srovnání s jinými léty značně levnější, proto hospodáře nečekaly dobré časy. V roce 1933 zemřel první místní holič, poté také poslední Žid ve Stráži. Stráž také toho roku zaznamenala několik požárů.⁷⁷

V roce 1935 nejen ve Stráži probíhala oslava 85. narozenin prezidenta T. G. Masaryka. Stráž obdržela státní příspěvek na podporu nezaměstnaných, kterým zadala tvorbu kanalizace podél státní silnice. Město, respektive divadelní soubor Tyl, koupil toho roku nové jeviště. Na počátku roku 1936 se započalo s přípravami pro

---

⁷⁵ HULE, Miroslav. *Stráž nad Nežárkou: historie města do roku 2002*. Třeboň: Carpio, 2002. ISBN 80-86434-03-6. S. 174, 175, 177.

⁷⁶ HULE, Miroslav. *Stráž nad Nežárkou: historie města do roku 2002*. Třeboň: Carpio, 2002. ISBN 80-86434-03-6. S. 177.

⁷⁷ HULE, Miroslav. *Stráž nad Nežárkou: historie města do roku 2002*. Třeboň: Carpio, 2002. ISBN 80-86434-03-6. S. 181.

založení Národní gardy, jejichž velitelem byl zvolen V. Prchlík. Toho roku došlo k opravě gotické zámecké kaple.⁷⁸ Následujícího roku 1937 Stráž v květnu vítila prezidenta Beneše. Později však byly vyvěšeny smuteční prameny a Stráž uctila památku zemřelého prezidenta Masaryka. V divadle byla uspořádána smuteční tryzna. Novým starostou byl zvolen hostinský Fr. Lindner. Měšťanská škola byla na základě výnosu Zemské školní rady přeměněna na újezdni školu. Do jejího obvodu bylo zařazeno 12 obcí: Dolní Lhota, Hatín, Lásenice, Libořezy, Mláka, Mníšek, Pístina, Plavsko, Polště, Příbraz, Stříbřec, a Vydří. Ve Stráži bydlelo 963 obyvatel. Toho roku zemřel bývalý strážský starosta, ředitel Občanské záložny Hynek Gábler.⁷⁹

V práci již bylo řečeno, že duchovní řešili také přestupy a vystupování věřících z církve. Pro účely této práce se podařilo sehnat ucelené údaje o vystupujících a přestupujících osobách mezi roky 1919-1941. Pro větší přehlednost jsou tyto údaje představeny v tabulce, která je součástí přílohy (Obrázek 17).⁸⁰

Někteří věřící zůstávali bez vyznání neboli bez konfese, jiní přestupovali k církvi Českobratrské, Československé, založené 8.1.1920, či metodistické založené v ČSR v letech 1920-1921. Československá církev vznikla mimo jiné na základě obrovského ohlasu věřících, kteří se koncem roku 1919 účastnili půlnoční mše o Vánocích, kterou konali katoličtí reformní kněží krátce po vzniku Československé republiky. Mše se konala nikoliv v předepsaném latinském jazyce, ale v jazyce českém. Reformní kněží pak přistoupili k radikálnímu kroku, a vyhlásili vznik samostatné nové církve, nezávislé na Římskokatolické církvi.⁸¹ V letech 1919-1941 vystoupilo a zůstalo bez konfese celkem 982 věřících (z toho 525 mužů a 457 žen). K jiným církvím konvertovalo 1014 věřících, z toho nejvíce do nově vzniklé Církve československé,

---

⁷⁸ HULE, Miroslav. *Stráž nad Nežárkou: historie města do roku 2002*. Třeboň: Carpio, 2002. ISBN 80-86434-03-6. S. 186, 192.

⁷⁹ HULE, Miroslav. *Stráž nad Nežárkou: historie města do roku 2002*. Třeboň: Carpio, 2002. ISBN 80-86434-03-6. S. 186, 192-197.

⁸⁰ SOkA J. Hradec, Děkaný úřad Stráž nad Nežárkou, karton 7 od roku 1919-1924 a celý karton 8, inv.č 108

⁸¹ Církev československá husitská. *Stručná historie*. [online]. 2007 [cit. 10.6.2020]. Dostupné z: <https://www.ccsch.cz/view.php?id=18>

která vznikla dne 8.1.1920. Napomohlo tomu také obviňování římskokatolické církve za spolupráci s monarchií a útoky proti ní (viz Obrázek č.18). Jednalo se o 796 osob (393 mužů a 403 žen). Největší přestupy se uskutečnily v letech 1921, 1925 a 1926. Do Metodistické církve přestoupilo celkem 183 osob, z toho nejvíce v roce 1923, přičemž sbor byl založen v roce předcházejícím 1922 v Třeboni. V roce 1923 měl sbor včetně Stráže nad Nežárkou více než 500 členů. Nejméně osob přestoupilo do Českobratrské církve (25 věřících) a do Německé evangelické církve (pouze 10 osob). Zpět do římskokatolické církve se v uvedeném období vrátilo 284 věřících, z toho nejvíce jich přibýlo bez konfese (115 osob), z Církve československé (110 osob), méně z metodistické (55 osob), Českobratrské církve (4 věřící) a pravoslavné (2 věřící). Z analyzovaných údajů vyplynuly zajímavé informace. Celkem 78 % konvertovaných osob bylo narozeno až po roce 1900 a téměř 90 % osob konvertovalo v rámci celé rodiny. V jednom případě současně konvertoval otec k Československé církvi, a jeho syn k metodistické. Z vystupujících věřících měli největší zastoupení v rámci sociálních vrstev dělníci, rolníci a učitelé spadající pod farnost Stráž nad Nežárkou, kde sice byli pokřtěni, ale žili či pracovali ve větších městech, většinou v Jindřichově Hradci.⁸² Příložený Obrázek 19 je ukázkou vrácení se zpět k církvi římsko-katolické.

---

⁸² SOkA J. Hradec, Děkaný úřad Stráž nad Nežárkou, karton 7 od roku 1919-1924 a celý karton 8, inv.č

7 FARNOST VE STRÁŽI NAD NEŽÁRKOU V KONTEXTU UDÁLOSTÍ LET 1938-1945

Rok 1938 je počátkem druhé světové války. Mnoho stran z této doby bylo ve strážské kronice vytrženo. V březnu 1939 obsadilo říšské vojsko Čechy. Zámek Emy Destinnové byl zabaven říšskou vládou, aby zde mohlo být ubytováno vojsko. Pro tyto účely byla posléze zabavena i škola. Vojáci se odsud odstěhovali počátkem roku 1940. Strážští občané sice nerukovali do německého vojska, ale mnoho jich bylo povoláno do Německa na různé práce, a to jak muži, tak ženy, lidé všech společenských vrstev. Stejně jako spousta československých obyvatel, tak i někteří ze strážských občanů, byli odvezeni do koncentračních táborů. Většina se jich odsud nevrátila.⁸³

V roce 1945 byla Stráž svědkem zřícení německého letadla. Téhož roku skončila druhá světová válka.⁸⁴ Z roku 1945 se zachovala smlouva mezi děkanem Václavem Bártlem a kaplanem Václavem Frolíkem, která upravila rozdělení práv a povinností obou kněží. Podle tradice a zvyklosti zajišťoval křty kaplan, naopak oba se po týdnu střídali ve vykonávání povinností, jako jsou úřední záležitosti, zaopatřování, kázání, nebo zpovídání. V případě nemoci nebo zaneprázdnění se vzájemně zastupovali. Kaplanovy příjmy se skládaly z celé tzv. štoly za křty, třetiny ze svateb a pohřbů, a třetiny z celoročních proseb. Přímo od zemského úřadu dostával také kaplan celou tzv.

---

⁸³ HULE, Miroslav. *Stráž nad Nežárkou: historie města do roku 2002*. Třeboň: Carpio, 2002. ISBN 80-86434-03-6. S. 198-200.

⁸⁴ HULE, Miroslav. *Stráž nad Nežárkou: historie města do roku 2002*. Třeboň: Carpio, 2002. ISBN 80-86434-03-6. S. 200.

*kongruu*⁸⁵ Jako *kongrua* je označován příjem duchovních poskytovaný státem.⁸⁶
Kaplan bydlel ve farní budově, topení a elektriku si platil sám.⁸⁷

---

⁸⁵ SOKA J. Hradec, Děkanský úřad Stráž nad Nežárku. *Smlouva ze dne 5. února 1945*. Karton 6, inv.č 106.

⁸⁶ TRETERA, Rajmund Jiří a Záboj HORÁK. *Slovník církevního práva*. Praha: Grada, 2011. ISBN 978-80-247-3614-3.

⁸⁷ SOKA J. Hradec, Děkanský úřad Stráž nad Nežárku. *Smlouva ze dne 5. února 1945*. Karton 6, inv.č 106.

8 FARNOST VE STRÁŽI NAD NEŽÁRKOU V KONTEXTU UDÁLOSTÍ LET 1946-1950

Poslední analyzované období představuje poválečná léta. Roku 1946 bylo Malé náměstí ve Stráži na základě žádosti poštovních zaměstnanců přejmenováno na ulici Petra Bezruče. Volby do Národního shromáždění s převahou vyhrála jedna ze čtyř kandidujících stran, a to Komunistická strana. Následujícího roku z města odešel J. Svobodný, který zde vykonával zubotechnickou živnost, a svou živnost zrušil také jediný strážský bednář F. Fišer. J. Lanza také zrušil svou živnost, a došlo tak k zavření obchodu se smíšeným zbožím, který po dlouhá léta upadal. Únorová stávka roku 1948 vedla k vytvoření Akčních výborů, které měly očistit socialistický režim od nepřátel. Ve Stráži byl Akční výbor vytvořen na konci února, a to po vytvoření ozbrojeného pracujícího lidu, takzvaných Lidových milicích. Na konci roku zemřel bratr Emy Destinnové, Emanuel Kittl, který byl pohřben na místním hřbitově. Rok 1949 představoval ránu pro místní muzeum. Muzeum bylo ve Stráži zřízeno v 19. století, a to v jedné přízemní místnosti měšťanské školy. O zřízení se zasloužil ředitel školy F. Zátka. Po příchodu Němců v roce 1939 byly exponáty umístěny na radnici, a v roce 1948, když byl zámek zabrán pro dětskou zotavovnu, muselo být opět vyklizeno. V roce 1949 byly věci z Petrášova domu č. 56 odvezeny do Jindřichova Hradce, čímž se podařilo zachránit mnoho cenných věcí.⁸⁸

Analýza období let 1890-1950 ve Stráži tedy končí rokem 1950, tedy rokem, kdy byl v SSSR znovu zaveden trest smrti za vlastizradu, špionáž a sabotáž, rokem, kdy byl v ČSR zrušen způsob vedení matrik na farách, a místo toho zodpovědnost za vedení matrik nově získaly státní orgány. Fary přitom o matriky pečovaly dlouhá staletí.⁸⁹ Rok 1950 také zůstane nechvalně známý jako rok soudního procesu s Miladou Horákovou a rok její smrti.⁹⁰ V roce 1950 byla provedena reorganizace Místního národního výboru, a

---

⁸⁸ HULE, Miroslav. *Stráž nad Nežárkou: historie města do roku 2002*. Třeboň: Carpio, 2002. ISBN 80-86434-03-6. S. 220-221, 226-227.

⁸⁹ MAIXNEROVÁ, Šárka. *Hoří déšť, aneb, Zpráva o "Akci K", noci ze 13. na 14. dubna 1950, kdy měl být internován Bůh*. Praha: Vyšehrad, 2010. ISBN 978-80-7429-038-1. S. 180.

⁹⁰ KAPLAN, Karel. *Politický proces s Miladou Horákovou a spol.: komentované dokumenty*. Praha: Epocha, 2019. ISBN 978-80-7557-173-1. S. 267.

předsedou se stal Š. Čoudek. Bylo provedeno sčítání lidu, které potvrdilo 903 strážských obyvatel. Toho roku se ve Stráži poprvé neslavil první máj, neboť tyto oslavy připadly větším městům. Strážští obyvatelé se oslav svátku práce účastnili v Jindřichově Hradci. Od roku 1950 ve Stráži působilo JZD, jehož předsedou se stal A. Lindner. Mezi hospodářskými zvířaty bylo 31 koní, 273 skotu, 398 prasat, 1452 slepic. Byla založená Lidová myslivecká společnost, která toho roku uspořádala hon na zajíce. Na konci roku byla provedena sbírka knih a cigaret pro armádu. Slavnostně byly zahájeny lidové kurzy ruštiny. Vedoucím kurzu byl ředitel střední školy V. Prchlík.⁹¹

---

⁹¹ HULE, Miroslav. *Stráž nad Nežárkou: historie města do roku 2002*. Třeboň: Carpio, 2002. ISBN 80-86434-03-6. S. 220-221, 226-227.

9 EMA DESTINNOVÁ VE STRÁŽI NAD NEŽÁRKOU

Ema Destinnová je velmi silně spjata se Stráží nad Nežárkou. Ema Destinnová, pravým jménem Kittlová, se narodila v roce 1878 v Praze. Studovala hru na housle a klavír, poté operní zpěv u učitelky Marie Destinnové, od které přijala své umělecké jméno. Velké úspěchy měla v operách Wagnerových i Mozartových, a vynikala nejen svým hlasem, ale i hereckým nadáním. Ema Destinnová byla velmi vzdělaná, hovořila německy, italsky, anglicky i francouzsky. Celých deset let působila v berlínské opeře, poté v newyorské Metropolitan Opera House.⁹² Ve věku 21 let se pokusila o sebevraždu. Její koncerty byly věhlasné i v zahraničí, kde také vystupovala. Jejího vystoupení se účastnilo mnoho osobností, ke kterým patřil i prezident T. G. Masaryk.⁹³

Oslnivá pěvecká kariéra Destinnové byla přerušena první světovou válkou. Válka přitom zastihla pěvkyni právě ve Stráží nad Nežárkou, kterou si nedlouho předtím zvolila za svůj nový domov. Rakouské úřady ji kvůli svému vlastenectví a podporu emancipační snahy svého národa obvinily z nepřátelství a odebraly jí cestovní pas. Ke své práci se pěvkyně mohla vrátit až koncem války. Svou životní lásku potkala již v roce 1910, kdy se seznámila s Dinhem Gillym, který pocházel z francouzského Alžírka. Jejich vztah zůstal dlouho v tajnosti, protože Gilly měl ve Francii ženu a děti. Ema bývá popisována jako ne příliš praktická, proto i finanční záležitosti svěřovala muži, s nímž žila. V roce 1913 již do Čech přijela s Gillym, a to s úmyslem koupě strážského zámku. Nepřála si, aby se v souvislosti s koupí zámku objevovalo její jméno, a proto oficiálně zámek koupil Gilly. Ten byl však jako francouzský státní příslušník a voják v záloze na zámku internován, a proto se poté správy panství vzdal, a přenechal jej na svého právníka dr. Kroutila. Po dvou letech byl také pas odebrán Destinnové, a i ona musela zůstat ve Stráží. V roce 1917 vztah s Gillym ochladl, když se pěvkyně zamilovala do zdejšího lesníka Viléma Kustovného. O deset let mladší muž ale lásku

---

⁹² HULE, Miroslav. *Stráž nad Nežárkou: historie města do roku 2002*. Třeboň: Carpio, 2002. ISBN 80-86434-03-6. S. 174.

⁹³ POSPÍŠIL, Miloslav. *Ema Destinnová: česká pěvecká legenda*. 4., přeprac. a rozš. vyd. Praha: Brána, 2008. ISBN 978-80-7243-343-8. S. 263, 265, 283.

neopětoval. Gilly odejel do tábora pro cizince v Raabsu. Válka připravila Destinovou o velké honoráře, a své úspory vložila do hospodářství, které ale nepřinášelo zisky. Kustovní ze Stráže později odjel.⁹⁴

Vystoupení v roce 1921 bylo poslední, které Ema Destinová zazpívala v kostele, a od toho roku až do její smrti již nikdy v kostele nevystoupila. Při pátrání, proč tomu tak bylo, se nikde nenašel písemný zdroj, který by to vysvětloval, ale po ústních dotazech ve Stráži se objevila jedna neověřená informace v muzeu Emy Destinové, že prý si „nesedli“ s farářem Knetlem (1924-1929) z důvodu jejího osobního života. V roce 1923 se pěvkyně ve Stráži provdala za nadporučíka Josefa Halsbacha, který byl praktický i romantický, ale také o dvacet let mladší než Destinová. Téhož roku zadlužené panství prodali, a Ema si ponechala jen zámek s parkem a zahradou, a pár staveb. Destinová také psala knihy. Například v knize *Ve stínu modré růže* napsala, že Stráž je „perla zasazená mezi smaragdy luk a lesů, hořících v zlatě úrodných pšeničných a žitných polí“.⁹⁵

Zámek ve Stráži velmi dobře vycházel se Sokolem. O této skutečnosti svědčí například i to, že Destinová byla požádána o zřízení elektrického osvětlení v tělocvičně a připojení k zámecké elektrárně, čemuž bylo vyhověno, a proud dokonce dodávala zdarma. Starostou jednoty sokolské se dokonce v lednu 1926 stal manžel Emy, již zmíněný Josef Halsbach. Ke konci roku pak jednota sokolská s pomocí divadelní jednoty Tyl uspořádala představení hry „Kruh měsíců“, kterou pro ně upravila právě Ema Destinová. V roce 1929 se sokolská jednota postarala o uskutečnění divadelní hry Emy Destinové „Tůně“.⁹⁶

---

⁹⁴ PROCHÁZKA, Boris a František FÜRBAACH. *Ema Destinová a její jihočeské sídlo*. Třeboň: Carpio, 1999. ISBN 80-901945-6-7.

⁹⁵ PROCHÁZKA, Boris a František FÜRBAACH. *Ema Destinová a její jihočeské sídlo*. Třeboň: Carpio, 1999. ISBN 80-901945-6-7.

⁹⁶ HULE, Miroslav. *Stráž nad Nežárkou: historie města do roku 2002*. Třeboň: Carpio, 2002. ISBN 80-86434-03-6. S. 287-288.

ZÁVĚR

Tato práce se věnovala historii města a farnosti Stráže nad Nežárkou, se zaměřením na období let 1900-1950. Mým původním záměrem bylo zpracovat kompletní a ucelené informace, které bych čerpal zejména ze všech souvisejících dokumentů archivu města Stráž nad Nežárkou uložených ve Státním okresním archivu Jindřichův Hradec (SOkA Jindřichův Hradec), kde je uložen fond Děkanského úřadu Stráž nad Nežárkou a dále ve Státním okresním archivu Třeboň, kde je uložen fond velmi zajímavého Biskupského archivu České Budějovice. Oba archivy jsem sice s povolením od českobudějovického biskupství navštívil, avšak oba nabídly pouze nekompletní informace, protože z toho, co se dochovalo, je vidět, že pozornost archivnímu materiálu se v minulosti příliš nevěnovala a chybělo tam porozumění pro uchování věcí důležitých a méně důležitých. Také ztráta materiálů jako knih, matrik a prvních pamětních knih nevykazuje velkou péči a odpovědnost o tyto dokumenty. Na druhou stranu, je zde ale dochován obsáhlý soubor téměř dvou kartonů úředních oznámení výstupů a přestupů z církve z let 1919 až 1941.⁹⁷

Dalším problémem v době psaní této práce bylo, že SOkA v Jindřichově Hradci byl dlouhodobě nepřístupný z důvodu rekonstrukce. Přesto se mi podařilo zajistit si sem přístup, nicméně zpracoval jsem pouze karton 6 (smlouvy farářů), karton 7 (mešní nadace) a karton 7 a 8 (výstupy z církve), než došlo k uzavření archivů na základě vládních rozhodnutí, a to z důvodu hrozící pandemie koronaviru. Ve Státním oblastním archivu (SOA) Třeboň jsem ve fondu Biskupského archivu České Budějovice stihl prostudovat veškeré materiály, související s farností Stráž nad Nežárkou, zejména sign. I-G-8-e-352, karton 1038 (záležitosti duchovní farnosti 1906-1944), sign. II-352, karton 1108 (duchovní správa, mše, liturgie 1900-1944), sign. III-B-360, karton 1440-1442 (majetek farnosti, účty, daně, a podobně).

Zajišťování podkladů tedy nebylo snadné, neboť několik měsíců byly archivy z důvodu koronavirové pandemie uzavřené. Samotné písemnosti týkající se města Stráž

---

⁹⁷ SOkA Jindřichův Hradec, Děkanský úřad Stráž nad Nežárkou, (1653) 1724-1951, Zelinka, Timoteus a Adamcová, Helena: Inventář k fondu, Jindřichův Hradec 1963, 2010, s 2.

nad Nežárkou navíc utrpěly citelné ztráty, a to jak z důvodu požáru v roce 1730, tak i z důvodu skartace některých dokumentů národním výborem.

Stráž nad Nežárkou je jihočeské město, které má 882 obyvatel. Stráž leží na hranici Chráněné krajinné oblasti Třeboňsko a okolní příroda je bohatá na vodu, lesy, písek i rašelinu. Dominantou města je zámek s původní gotickou věží. Dějiny Stráže se datují k roku 1267, kdy pravnuk Jindřicha z Hradce Sezema nechal postavit hrad. V roce 1876 byl městy Stráž povýšen na město, a to císařem Františkem I.

Počátky duchovní správy se datují do roku 1361. Farní kostel byl zasvěcen svatému Petru a Pavlu a rozšířen byl v roce 1413, kdy byla ke kostelu přistavěna zámecká kaple. V roce 1600 měla Stráž prvního katolického faráře. Nový hlavní oltář byl v kostele postaven roku 1895, a vynikl tak v krásné kazatelně, která byla o rok dříve přestavěna v gotickém slohu. Pro léta 1909 a 1910 schválilo ministerstvo poskytnutí částky téměř 48000 korun na přestavbu kostela. V roce 1913-1915 proběhla další velká přestavba za finanční pomoci věřících. V roce 1922 se farní kostel stal děkanstvím. V obci dlouhodobě působili jak farář, tak i kaplan, později kaplani dva. Kaplan v rámci své funkce nezajišťoval pouze svatby, pohřby, modlitby a mše, ale také další úřední záležitosti, ke kterým patřilo například zajišťování vystoupení jedince z církve. V analyzovaném období 1900-1950 působilo ve Stráži celkem sedm správců farnosti: Konrád Mandl (1883-1902), Antonín Degregorio (1902-1905), František Martinic (1905-1910), Vojtěch Bárta (1911-1924), Václav Knetl (1924-1929), Václav Bartl (1930-1949) a Karel Pauzar (1949-1952).

V práci byly představeny důležité milníky vývoje strážské duchovní správy, i milníky ve vývoji samotného města. Byly také doplněny různé zajímavosti, které přiblížily skutečný život v obci, a to včetně přiložení dobových tiskopisů a obrázků, jako je služební tabulka faráře, nebo nadací listina.

Byly představeny velké události jako výstavby kostela, stavba budovy školy nebo koupě strážského panství operní pěvkyní Emou Destinnovou. K dalším zjištěným zajímavostem patřila skutečnost, že kostelní pokladna byla opatřena trojnásobným zámekem, ke kterému měli klíč fojtovní komisař, farář a účetní. Kostelní účet a hospodaření s ním musel farář předkládat nejdéle do šesti měsíců po uplynutí každého účetního roku. V průběhu obou válek zažila Stráž, stejně jako mnoho dalších měst, velmi nepříjemné chvíle. V roce 1918 například byly ceny potravin neúnosně vysoké,

například vykuchaná husa stála 200 korun. Mnoho obyvatel toho roku umřelo na španělskou chřipku, přičemž situace byla o to složitější, že město nemělo vlastního lékaře.

Duchovní ve Stráži také řešily přestupy a vystupování věřících z církve. Pro účely této práce se podařilo sehnat ucelené údaje o vystupujících a přestupujících osobách mezi roky 1919-1941, které byly přehledně vloženy do tabulky. V letech 1919-1941 vystoupilo a zůstalo bez konfese celkem 982 věřících, z toho 525 mužů a 457 žen. K jiným církvím konvertovalo 1014 věřících, z toho nejvíce do nově vzniklé Církve československé. Největší přestupy se uskutečnily v letech 1921, 1925 a 1926. Zpět do římsko-katolické církve se v uvedeném období vrátilo 284 věřících. Z analyzovaných údajů vyplynulo, že celkem 78 % konvertovaných osob bylo narozeno až po roce 1900 a téměř 90 % osob konvertovalo v rámci celé rodiny. Z vystupujících věřících měli největší zastoupení v rámci sociálních vrstev dělníci, rolníci a učitelé.

Cílem práce bylo komplexní představení historie farnosti Stráže nad Nežárkou ve vybraném období 1900-1950. Vzhledem k výše uvedeným skutečnostem a obtížím nebylo možno podat skutečně ucelený přehled historie farní správy a města, který by zohledňoval všechny existující materiály a dokumenty. Vzhledem k existujícím negativním vnějším vlivům však byla práce zpracována odborně a s využitím skutečně všech v tu dobu dostupných pramenů, a cíl práce se tak podařilo naplnit.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

Knihy

HULE, Miroslav. *Stráž nad Nežárkou: historie města do roku 2002*. Třeboň: Carpio, 2002. ISBN 80-86434-03-6.

KAPLAN, Karel. *Politický proces s Miladou Horákovou a spol.: komentované dokumenty*. Praha: Epoque, 2019. ISBN 978-80-7557-173-1.

MAIXNEROVÁ, Šárka. *Hoří déšť, aneb, Zpráva o "Akci K", noci ze 13. na 14. dubna 1950, kdy měl být internován Bůh*. Praha: Vyšehrad, 2010. ISBN 978-80-7429-038-1.

MIKULEC, Jiří. *Náboženský život a barokní zbožnost v českých zemích*. Praha: Grada, 2013. ISBN 978-80-247-3698-3.

NEŠPOR, Zdeněk R. a Zdeněk VOJTÍŠEK. *Encyklopedie menších křesťanských církví v České republice*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, nakladatelství Karolinum, 2015. ISBN 978-80-246-3315-2.

POSPÍŠIL, Miloslav. *Ema Destinnová: česká pěvecká legenda*. 4., přeprac. a rozš. vyd. Praha: Brána, 2008. ISBN 978-80-7243-343-8.

PROCHÁZKA, Boris a František FÜRBAACH. *Ema Destinnová a její jihočeské sídlo*. Třeboň: Carpio, 1999. ISBN 80-901945-6-7.

ROHÁL, Robert. *Lesk a bída slavných českých žen*. Praha: Petrklíč, 2015. ISBN 978-80-7229-564-7.

SYNEK, Miloslav, Pavel MIKAN a Hana VÁVROVÁ. *Jak psát bakalářské, diplomové, doktorské a jiné písemné práce*. Vyd. 3., přeprac. Praha: Oeconomica, 2011. ISBN 978-80-245-1819-0.

TRAJER, Johann. *Beschreibung der Diöcese Budweis, Budweis*: F. Zdarssa, 1862.

TRETERA, Rajmund Jiří a Záboj HORÁK. *Slovník církevního práva*. Praha: Grada, 2011. ISBN 978-80-247-3614-3.

VEBER, Tomáš a Petr BAUMAN. *Metodická pomůcka ke zpracování závěrečných prací*. České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, 2010.

Internetové zdroje

Biskupství českobudějovické. *Základní informace o českobudějovické diecézi*. [online]. 2020 [cit. 31.5.2020]. Dostupné z: <https://www.bcb.cz/dieceze/historie/>

Církev československá husitská. *Stručná historie*. [online]. 2007 [cit. 10.6.2020]. Dostupné z: <https://www.cesh.cz/view.php?id=18>

Digitální knihovna Filozofické fakulty Masarykovy univerzity. *Metody historického výzkumu*. [online]. 2012 [cit. 8.5.2020]. Dostupné z:

https://digilib.phil.muni.cz/bitstream/handle/11222.digilib/131202/Books_2010_2019_066-2014-1_5.pdf?sequence=1

Mapy.cz. *Stráž nad Nežárkou*. [online]. 2020 [cit. 9.5.2020]. Dostupné z: <https://mapy.cz/zakladni?x=15.8827765&y=48.8035033&z=7&source=muni&id=774>

Místopisy. *Stráž nad Nežárkou*. [online]. 2020 [cit. 10.5.2020]. Dostupné z: <https://www.mistopisy.cz/pruvodce/obec/3098/straz-nad-nezarkou/>

Oldmaps.geolab (a). *I. vojenské (josefské) mapování – Čechy, mapový list č.244*. [online]. 2019 [cit. 11.5.2020]. Dostupné z: http://oldmaps.geolab.cz/map_viewer.pl?lang=cs&map_root=1vm&map_region=ce&map_list=c244

Oldmaps.geolab (b). *III. vojenské mapování – 1:75 000, mapový list 4354*. [online]. 2019 [cit. 11.5.2020]. Dostupné z: http://oldmaps.geolab.cz/map_viewer.pl?lang=cs&map_root=3vm&map_region=75&map_list=4354

Probošství JH. *Římskokatolická farnost Stráž nad Nežárkou*. [online]. 2020 [cit. 18.5.2020]. Dostupné z: <http://proboststvi-jh.cz/straz/>

ZŠ a MŠ Stráž nad Nežárkou. *Historie školní budovy*. [online]. 2013 [cit. 18.5.2020]. Dostupné z: <http://www.skolastraz.cz/historie-skolni-budovy/>

Další zdroje a materiály z archivu

SOkA Jindřichův Hradec, Archiv města Stráž nad Nežárkou, 1465-1945 (1952), Filip, Václav a Adamcová, Helena: Inventář k fondu, Jindřichův Hradec 1961, 2012

SOkA Jindřichův Hradec, Děkanský úřad Stráž nad Nežárkou, (1653) 1724-1951, Zelinka, Timoteus a Adamcová, Helena: Inventář k fondu, Jindřichův Hradec 1963, 2010

SOkA Jindřichův Hradec, Místní národní výbor Stráž nad Nežárkou, (1938)1945-1990 (1998), Hálová, Helena a Kučerová Michaela: Manipulační seznam, Jindřichův Hradec 2016

SOkA J. Hradec, Děkanský úřad Stráž nad Nežárku, karton 6, inv. č. 106

SOkA J. Hradec, Děkanský úřad Stráž nad Nežárku, karton 7, inv. č. 107

SOkA J. Hradec, Děkanský úřad Stráž nad Nežárku, karton 7,8, inv. č.108

SOA Třeboň, Biskupský archiv České Budějovice, sign. I-G-8-e-350, karton 1038

SOA Třeboň, Biskupský archiv České Budějovice, sign. II-352, karton 1108

SOA Třeboň, Biskupský archiv České Budějovice, sign. III-B-360, karton 1440

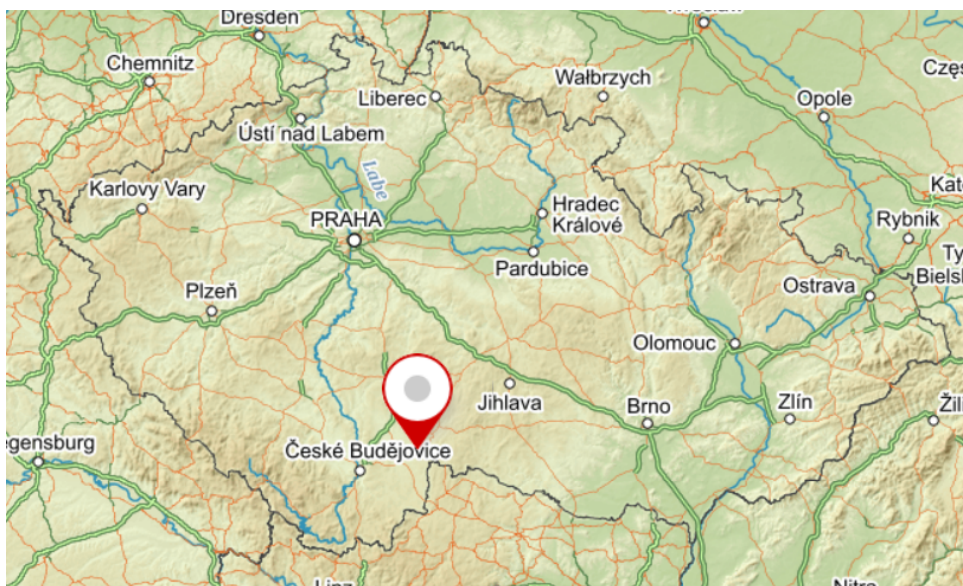
SOA Třeboň, Biskupský archiv České Budějovice, sign. III-B-360, karton 1441

SOA Třeboň, Biskupský archiv České Budějovice, sign. III-B-360, karton 1442

PŘÍLOHY

Obrázek 1 - Poloha Stráže nad Nežárkou v České republice

Zdroj: (Mapy.cz, 2020).

Obrázek 2 - Obecní znak Stráže nad Nežárkou

Obecní znak

Zdroj: (Místopisy, 2020).

Obrázek 3 - Stráž nad Nežárkou v I. vojenském mapování

Zdroj: (Oldmaps.geolab, 2019 (a)).

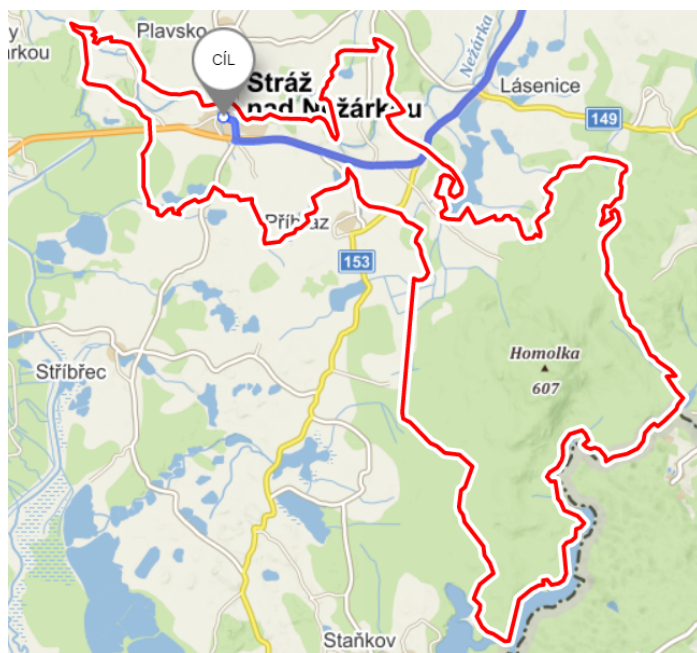
Obrázek 4 - Stráž nad Nežárkou ve III. vojenském mapování

Zdroj: (Oldmaps.geolab, 2019 (b)).

Obrázek 5 - Stráž nad Nežárkou v současnosti

Zdroj: (Mapy.cz, 2020).

Obrázek 6 - Interiér kostela sv. Petra a Pavla ve Stráži nad Nežárkou

Zdroj: (Probošství JH, 2020).

Obrázek 7 - Ukázka oznámení o vystoupení z církve

Kráč. M. Hradec

Okresní polit. správě
Magistrátu

Oznamuji, že vystupuji z církve 1) .....
a přistupuji k církvi československé.

Den, měsíc a rok narození 2) ..... 9. října 1889

Místo narození (obec, okres) ..... Přeborzi okr. Jindř. Hradec

Místo křtu (obec, okres, fara) 3) ..... Stráži "Nežárka"

Stav (svobodný, ženatý, vdavá, vdovec, vdova, rozloučený 4))
Zaměstnání ..... záměstek uč. slat. druž.

Jména rodičů (u matky jméno rodné) ..... František a Kateřina roz. Lethová

V Praze dne 15. října 1923.
František Kurda
číslný podpis.

Pladkovského ul. č. 12 m.
úplná adresa 5) ..... Provoze

Se mnou přestupují i tyto nedospělé děti:		
Jméno	Datum narození	Místo narození a křtu
1.		
2.		
3.		
4.		
5.		
6.		

1) Zde se uvádějí církev.
2) Město budiž uváděn slovem nikoli číslem.
3) Místo křtu nutno uvést přesně.
4) Někdo uvádí místo, někdo i popsané dítě.
PS. Dětky starší 14 let vyplní blanket samostatně.
Hochy do 14 let připiše otec na přestupní listek, dívky naproti tomu připiše matka na svůj přestupní listek.

Příhlaška nutno vyplniti dvojnásobně a odevzdati nejbližšímu duchovnímu úřadu Č. S. uřadovna není, zašlat příhlašku přímo do Prahy duchovní správě u sv. Mikuláše

Zdroj: (SOkA J. Hradec, Děkanský úřad Stráž nad Nežárku, karton 7, inv.č 108).

Obrázek 8 - Služební tabulka z roku 1907

Služební tabulka
vyhotovená za účelem zvýšení zaručeného nejnižšího příjmu (výslužného) dle zákona ze dne 24. února 1907, f. z. č. 56.

Jméno duchovního správce	Den vyvěšení na kašce	Ustanovení v duchovní správě nebo jiné veřejné službě církevní	Třetina služby postavení dle dat kalendářních	Třetina jejíž, dle počtu let, měsíců a dní	Dosavadní postavení vřídout organismické příjmu dle dec. věkové doby etatek	Poznámky
František Kurda Přeborzi - okr. Jindř. Hradec Stráži - Nežárka	15. října 1923	Kněz v Stráži nad Nežárkou. Kněz v Přeborzi nad Nežárkou. Kněz v Stráži nad Nežárkou. Kněz v Stráži nad Nežárkou. Kněz v Stráži nad Nežárkou. Kněz v Stráži nad Nežárkou.	1889-1890 - 1891-1892 1892-1893 - 1894-1895 1895-1896 - 1897-1898 1898-1899 - 1900-1901 1901-1902 - 1903-1904 1904-1905 - 1906-1907 1907-1908 - 1909-1910 1910-1911 - 1912-1913 1913-1914 - 1915-1916 1916-1917 - 1918-1919 1919-1920 - 1921-1922 1922-1923 - 1924-1925	1889-1890 - 1891-1892 1892-1893 - 1894-1895 1895-1896 - 1897-1898 1898-1899 - 1900-1901 1901-1902 - 1903-1904 1904-1905 - 1906-1907 1907-1908 - 1909-1910 1910-1911 - 1912-1913 1913-1914 - 1915-1916 1916-1917 - 1918-1919 1919-1920 - 1921-1922 1922-1923 - 1924-1925		

Započítatelná ohraná doba služební

Zdroj: (SOA Třeboň, Biskupský archiv České Budějovice, sign. I-G-8-e-350, karton 1038).

Obrázek 10 - Apel na biskupskou konzistoř 1912

Njedlostojnější Pane Biskupe!
Prosimte mne, že doboluji, si k Vám, před, a, také, žádost.
Jako vaše nejvyšší Pane, píše, že dluhuje mi pan kaplan
Karel plátek ještě pět 269K.
Peníze jeho nyní nutně potřebuji. Nemohu, na člověka jako
spoléhati.
Proto Vás Njedlostojnější Pane Biskupe prosím,
byste mi seim pět, tisícem zaplatil.
Viděl jsem quadrati by peníze, můžete, jako představený pana kaplana,
od něho dostat. Viděl jsem, že můžete přehledně, o jeho plnění.
Kdy ještě jedinkrát Vás Njedlostojnější Pane prosím,
byste mi přičít vyložit. Předem Vám to zaplat
Pan Bůh !!
V plni' pletě.
od daný
Karel V. Váček, ml.
Měsíc / rok. 19¹². 12.

Zdroj: (SOA Třeboň, Biskupský archiv České Budějovice, sign. I-G-8-e-350, karton 1038).

Obrázek 11 - Nabídka pojízdného prodeje masa

TISKOPIS.

Dávající objednávku
 pan P. Vojtěch Bařta, fašáček
 v Hradec
 v Kindl Hradec

W. Brož,
 vývoz zvěře a obchod drůbeží
 v Č. Budějovicích.

Velectěn
 pan P. J.

Dovolují si Vám — s vyhrazením případných změn
 v ceně — **čerstvě střelené, potažmo čerstvě za-
 bité a suše oškubané, pouze v primá bezvadné
 jakosti nabídnouti:**

	od		do	
	K	h	K	h
Ceny vyznačují se z Čes. Budějovic, proti hotovému beže srážky. Koše a ba- lení ležem v původních cenách.				
Srnčí celé, v kůži, ve váze 10—20 kg. . . . . 1 kg	2	-	2	20
Srnčí hřbety . . . . . 1 "			3	20
Srnčí kýty . . . . . 1 "			3	20
Srnčí plece . . . . . 1 "			1	80
Srnčí k zadělání . . . . . 1 "			1	-
Tetřivky české . . . . . 1 kus	3	60	4	-
Sluky lesní . . . . . 1 "				
Jeřábky . . . . . 1 "				
Divoké kachny (Rákosnice) 1 "				
Výtečné ovsem krmené husy české (Sadské) až kg těžké . . . 1 kus	10	-	11	-
Kachny . . . . . 1 "				
Jenné štyrské mlékem krmené:				
Kapouny . . . . . 1 kus				
Elite-Poulardes . . . . . 1 kg			5	-
Kuřata k pečení . . . . . 1 "				
Kuřata k smažení . . . . . 1 kg	2	50	3	-

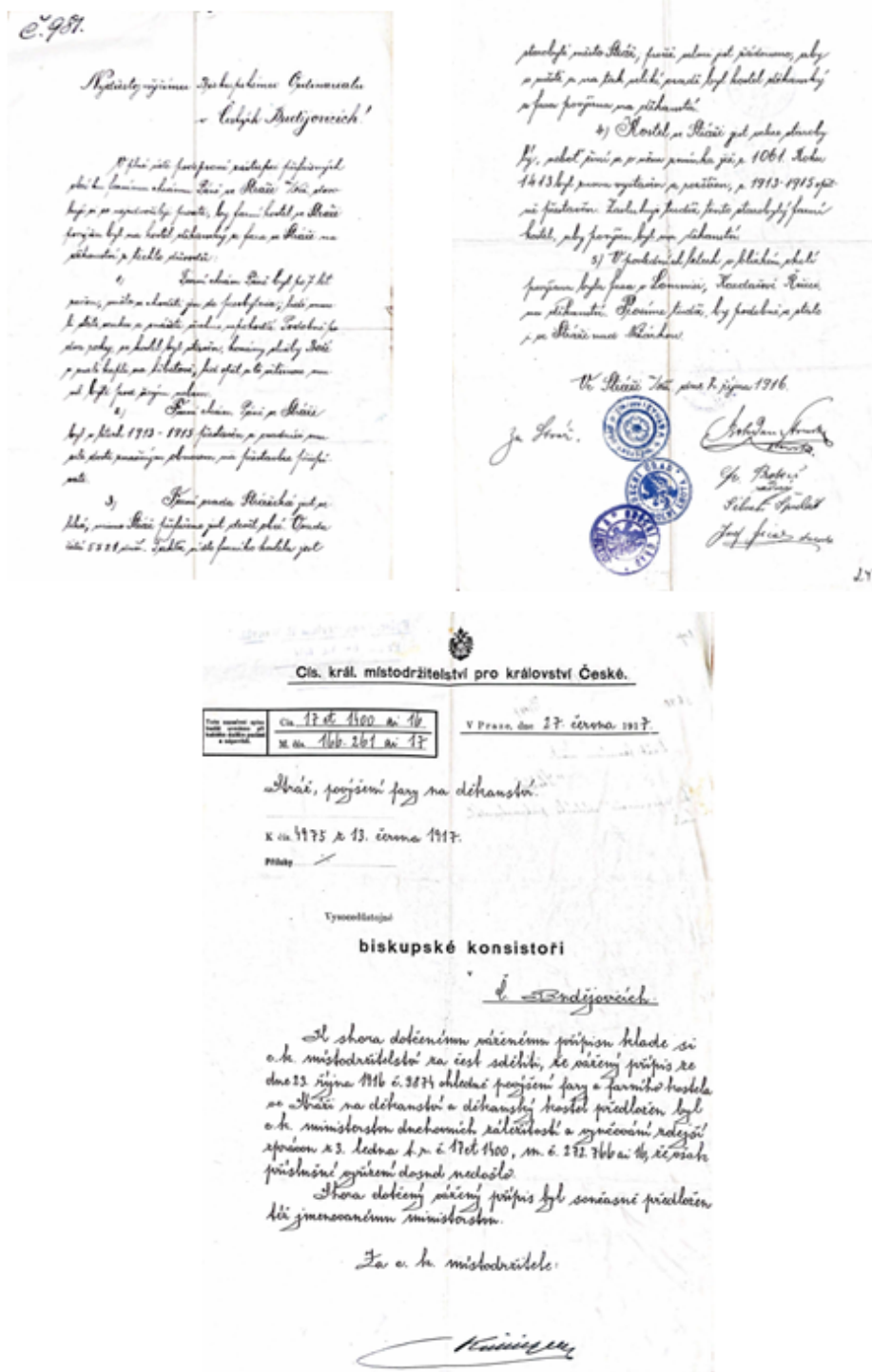
Prose o ctěné zakázky Vaše, ubezpečuji Vás, že vě-
 nuji přesnému vyřízení téchže úplnou pozornost svou
 a poroučím se Vám
 v úctě veškeré
W. BROŽ.
 České Budějovice 16/4 1962

Adresa telegramů: Brož Budějovice — Telefon č. 103.

Zdroj: (SOKA J. Hradec, Děkanský úřad Stráž nad Nežárku, karton 7, inv.č 108).

Obrázek 12 - Povýšení fary na děkanství

Zdroj: (SOA Třeboň, Biskupský archiv České Budějovice, sign. II-352, karton 1108).

Obrázek 13 - Nadací listina 1917

Návrh.

Nadací listina.

My nížeapsaní duchovní a světští představení
farního chrámu Páně sv. Paola a
Paola ve Stráži, polit. okresu
J. Thadovického soudního okresu J. Thadovického,
berního okresu J. Thadovického, státního úřadu
Stráž, diecése Budějovické v Čechách, stvrzujeme
a doznáváme tímto nadacím listem ve svém i ve
jménu svých nástupců v úřadě, že
Antonín Pánek, domkář ve Stráži č. 140.
jeně dne 10
~~zomřel, dle písemné závěti~~
~~odevzdací neb věnovací listiny~~) ze dne 17. července
1917 jistinu 200 K ~ h
co nadání na celoroční modlení
při dotčeném chrámu Páně následujícími slovy ustanovil:

*„Já nížeapsaný zamýšlím založiti modlitební nadaci
při farním chrámu Páně ve Stráži n. Str. a na ten účel
věnuji státní obligaci válečné půjčky o nominální
ceně 200 K, s. j. dvě stě Kor., a ustanovuji, aby peníze tyto na věčné
časy vlastnictvím záduší jmenovaného chrámu zůstaly. Za peníze
těchto záduší fundace modlitební: za rodinu Matky Pánky,
Anny manželky z. r. Marie Landovon, Františka syna. Toto modle-
ní bude konáno každou neděli a svátku při farních službách. Dvořák.
Všechny výlohy s touto fundací ~~se~~ ^{si s 5% úrokem, běžícími ode dne}
~~spojené sá hraditi budu. Zároveň prohlašuji,~~
~~že příjmy této nadace nesaží být nikdy zápočteny~~ ^{do úmrtí nadatelova (nadatelky),}
~~do kongru farářovy.“~~ per K h do pokladnice zádušní uložena,
a jelto se za tyto hotové peníze již také ^{5% úrokem} státní
~~dlužní úpis, jenž nesá datum dne 20. listopadu~~
1916 čísla 297280 a na 200 K ~ h r. m. ¹⁹¹⁷
~~koná se i řádně patřícím vinkulům se opatřil~~
~~číslo 6.889 serie 451.~~*

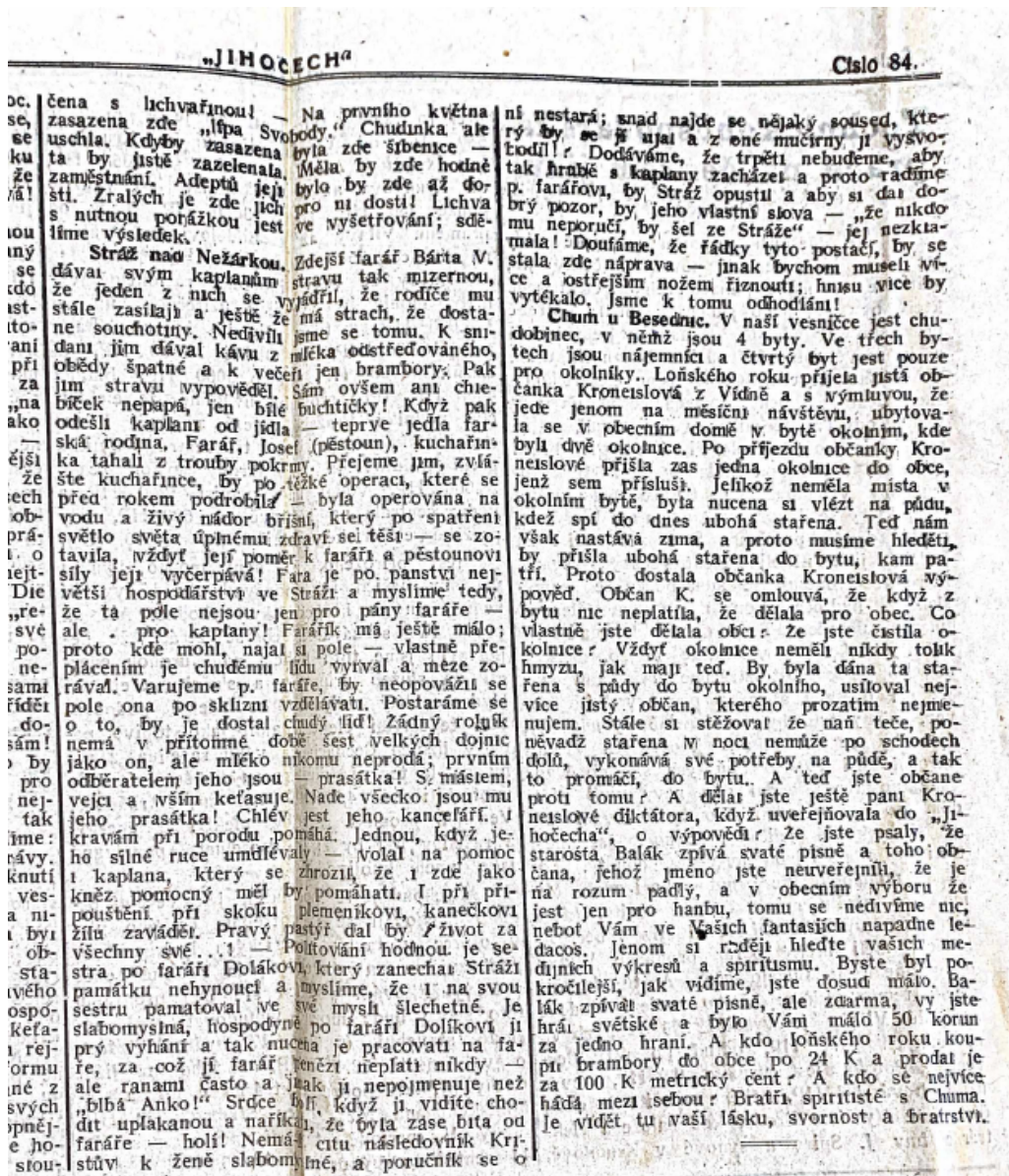
169

Zdroj: (Biskupský archiv České Budějovice, sign. II-352, karton 1108).

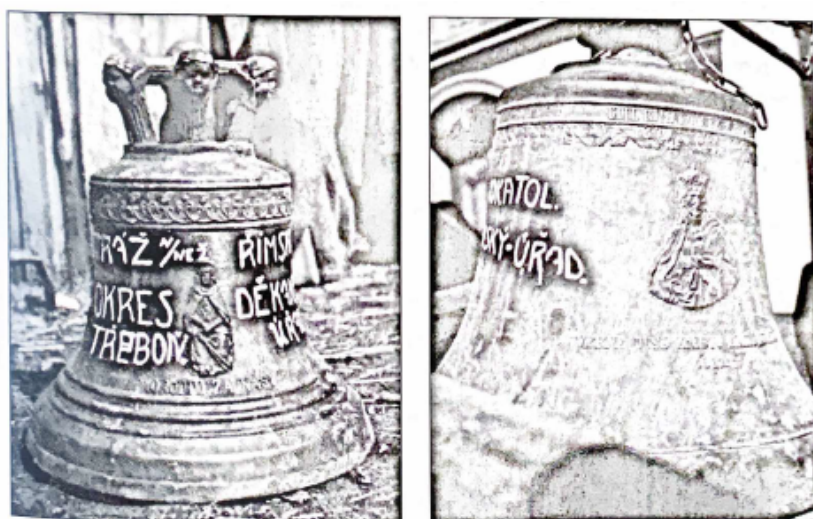

Zdroj: (Biskupský archiv České Budějovice, sign. II-352, karton 1108).

Obrázek 16 - Zvony Václav a Christus z roku 1931

Zvon „Václav“

Zvon „Christus“

Zdroj: (Hule, 2002, s. 177).

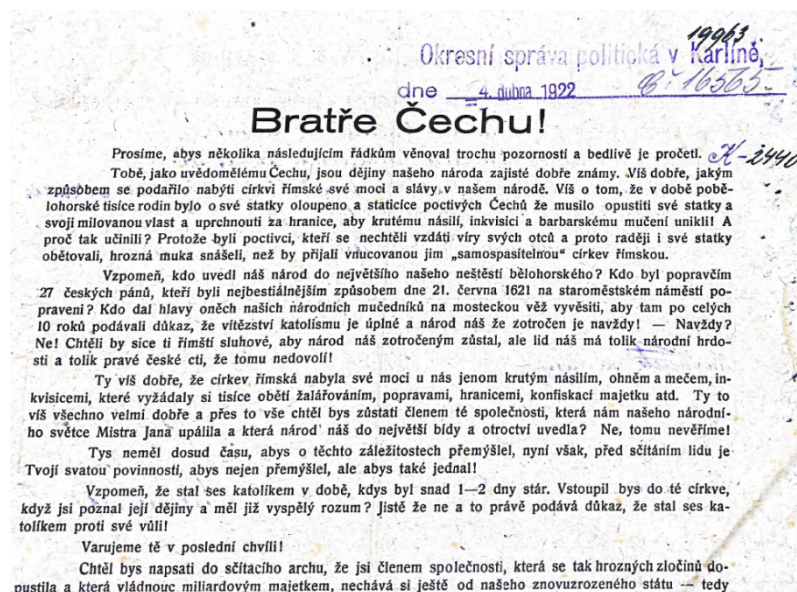
Obrázek 17 - Tabulka: Přestupy a výstupy z římskokatolické církve ve Stráži v letech 1919-1941

ROK	ODEŠLO MUŽŮ	ODEŠLO ŽEN	VRÁTILO SE	CELKEM ODEŠLO
1919	7	3	0	10
1920	42	17	0	59
1921	449	338	11	776
1922	68	37	27	78
1923	60	64	4	120
1924	25	29	12	42
1925	55	52	1	106
1926	153	140	5	288
1927	25	32	16	41
1928	22	22	10	34
1929	9	11	4	16
1930	8	4	18	vrátilo se 6
1931	16	8	15	9

1932	9	8	0	17
1933	5	3	24	vrátilo se 16
1934	7	11	34	vrátilo se 16
1935	15	23	10	28
1936	7	6	9	4
1937	5	7	28	vrátilo se 16
1938	18	14	31	1
1939	3	6	0	9
1940	1	2	6	vrátili se 3
1941	9	3	5	7

Zdroj: (SOka J. Hradec, Děkanský úřad Stráž nad Nežárkou, karton 7,8, inv.č 108).

Obrázek 18 - "Bratře Čechu"

Zdroj: (SOka J. Hradec, Děkanský úřad Stráž nad Nežárkou, karton 8, inv.č 108).

Obrázek 19 - Návrat do církve 1929

č. 890/29 Důstojnému Dne 16. května 1929
Farnímu úřadu
Okresnímu úřadu
v Stráži nad Nežárkou

Karolina Žipková rozená Schönfeldrová
oznámil dne 1. května 1929 že vystupuje z církve československé
~~československé evangelické~~ z bez vyznání a vrací se do církve
římsko-katolické. Zároveň s ním (s ní) vrací se i nezletilé děti

Fr. (Těž) narodil(a) se dne 2. února 1897 v Příbrasi
Rodiče František Schönfelder a Terézie Felínková

Vlastnoruční podpis: Přicestup se stal na smutečném listku v okres.
ní nemocnici a protokol řádně sepsaný a o věčený uložen
u zdejšího děkanského úřadu.
Fr. Bohumil Wackershauser,
děkan.

* 88. 00012, STRAŽNÍCE

Zdroj: (SOkA J. Hradec, Děkaný úřad Stráž nad Nežárku, karton 8, inv.č 108).

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obrázek 1 - Poloha Stráže nad Nežárkou v České republice	42
Obrázek 2 - Obecní znak Stráže nad Nežárkou	42
Obrázek 3 - Stráž nad Nežárkou v I. vojenském mapování.....	43
Obrázek 4 - Stráž nad Nežárkou ve III. vojenském mapování	43
Obrázek 5 - Stráž nad Nežárkou v současnosti.....	44
Obrázek 6 - Interiér kostela sv. Petra a Pavla ve Stráži nad Nežárkou.....	44
Obrázek 7 - Ukázka oznámení o vystoupení z církve	45
Obrázek 8 - Služební tabulka z roku 1907.....	45
Obrázek 9 - Kompetenční tabulka faráře Karla Němce.....	46
Obrázek 10 - Apel na biskupskou konzistoř 1912	47
Obrázek 11 - Nabídka pojízdného prodeje masa	48
Obrázek 12 - Povýšení fary na děkanství	49
Obrázek 13 - Nadací listina 1917	50
Obrázek 14 - Noviny Jihočech č. 84 z roku 1919.....	51
Obrázek 15 - Článek o Stráži v novinách Jihočech č. 84 z roku 1919	52
Obrázek 16 - Zvony Václav a Christus z roku 1931.....	53
Obrázek 17 - Tabulka: Přestupy a výstupy z římskokatolické církve ve Stráži v letech 1919-1941	53
Obrázek 18 - "Bratře Čechu"	54
Obrázek 19 - Návrat do církve 1929.....	55

10 ABSTRAKT

HENDRYCH, J. *Historie farnosti Stráž nad Nežárkou v letech 1900-1950*. České Budějovice 2020. Bakalářská práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Teologická fakulta. Katedra teologických věd. Vedoucí práce M. Weis.

Klíčová slova: farnost, duchovní správa, Stráž nad Nežárkou, historie, děkanský úřad, farář, kaplan, kříže, nadace, přestupy a výstupy z církve, biskupství, archiv, Ema Destinnová

Práce se věnuje historii farnosti ve Stráži nad Nežárkou v uvedeném období let 1900-1950.

Nosným tématem jsou počátky duchovní správy ve Stráži nad Nežárkou, které spadají do poloviny 14. století a dále se rozvíjí v průběhu staletí do roku 1900. Jsou zde popsány počátky školství, které zde souvisí s budějovickým biskupem J. V. Jirsíkem. Z 20. století jsou zde informace z obou světových předválečných, válečných i meziválečných období. Je zde popsán život majitelky zdejšího panství, operní pěvkyně Emy Destinnové. V práci je zpracovaná historie přestupů a výstupů z římsko-katolické církve v období mezi lety 1919-1941 a další informace z farnosti až do roku 1950.

Teoretická část probíhala zejména sběrem dat z archívů a praktická jejich zpracováním a doplněním o informace z použité literatury a internetových zdrojů.

11 ABSTRAKT V ANGLICKÉM JAZYCE

The history of the parish in Stráž nad Nežárkou in the period 1900-1950.

Key words: parish, clerical administration, Stráž nad Nežárkou, history, dean's office, pastor, chaplain, crosses, foundations, transfers and exits from the church, diocese, archive, Ema Destinnová

The Bachelor thesis deals with the history of the parish in Stráž nad Nežárkou in the period 1900-1950. The main topic is the beginnings of the clerical administration in Stráž nad Nežárkou, which date back to the middle of the 14th century and further developed over the centuries until 1900. It describes the beginnings of education, which is related to the Bishop of Budějovice J. V. Jirsík. From the 20th century there is information from both world pre-war, war and interwar periods. It describes the life of the owner of the local manor, opera singer Ema Destinnová. The work deals with the history of transfers and exits from the Roman Catholic Church in the period between 1919-1941 and other information from the parish until 1950.

The theoretical part took place mainly by collecting data from archives and practical by processing them and supplementing them with information from the used literature and Internet sources.